

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Методично-практичні аспекти обліку та аналіз
ефективності виробництва продукції свинарства**

Виконала:

Василега Світлана Вікторівна
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Гордієнко Микола Іванович
професор кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Колесник Інна Вікторівна
головний бухгалтер сільськогосподарського
товариства з обмеженою відповідальністю
«Піщане»

Суми – 2023

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Кафедра

Освітній ступінь

Спеціальність

Економіки і менеджменту

Обліку і оподаткування

Магістр

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

« 08 » листопада _____

Затверджую:

М.І. Гордієнко

2022 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Василезі Світлані Вікторівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Методично-практичні аспекти обліку та аналіз ефективності виробництва продукції свинарства

2. База практичного дослідження:

СТОВ «Піщане» м. Суми

керівник роботи **Гордієнко Микола Іванович, к.е.н., професор**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

11.01. 2023 р. № 51-н

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 12 грудня 2023 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та

установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність,

законодавчо - нормативні акти з питань обліку та аналізу, монографії, фахові наукові

статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного

стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту, оподаткування.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити економічну сутність категорії «витрати виробництва»;

вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження;

провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;

навести організаційно – економічну характеристику досліджуваного підприємства;

розкрити стан організації бухгалтерського обліку основного виробництва підприємства;

визначити особливості методики оцінювання ефективності виробництва продукції

свинарства;

надати пропозиції щодо вдосконалення обліку за рахунок впровадження інформаційних

систем та окреслити пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва;

сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

«08» листопада 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2022 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2022 р. - січень 2023 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2023 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2023 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2023 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2023 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	01-04 грудня 2023 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	04-08 грудня 2023 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	08 грудня 2023 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	08-13 грудня 2023 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	14-15 грудня 2023 р.	

Здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем

Світлана ВАСИЛЕГА

Керівник роботи

Микола ГОРДІЄНКО

Перевірку на автентичність проведено.

Надія БАРАНІК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

Гарант освітньої програми

Інна НАЗАРЕНКО

Декан факультету економіки і менеджменту

Маргарита ЛИШЕНКО

АНОТАЦІЯ

Василега С.В. Методично-практичні аспекти обліку та аналіз ефективності виробництва продукції свинарства.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», СНАУ, Суми. 2023. – Рукопис.

В роботі розглянуто методичні та практичні аспекти побудови обліку та аналіз ефективності виробництва продукції свинарства на прикладі сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Піщане», м. Суми. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю забезпечення продовольчої безпеки країни та економічної стійкості товаровиробників з виробництва свинини, у мінливих умовах зовнішнього та внутрішнього середовища їхнього функціонування. Також це обумовлено тим, що на сьогодні в світовому масштабі спостерігається, постійний приріст чисельності населення світу, даний показник до 2030-го збільшуватиметься в середньому на 1% за рік, а це зростаюча актуальність розвитку виробництва продовольства. М'ясо як традиційне джерело тваринних білків є і надалі залишатиметься вагомим елементом раціону людей, а глобальний попит на нього зростає і надалі зростатиме, зокрема, у міру підвищення економічного рівня країн, що розвиваються.

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Піщане», що виступає об'єктом дослідження, якраз і було створене для забезпечення населення обласного центру м'ясом та м'ясопродуктами свинарства.

Проведений аналіз останніх досліджень та наукових публікацій з обліку, оподаткування, аналізу та контролю дозволив виявити основні напрями досліджень за визначеною тематикою.

Окремі результати наукового дослідження кваліфікаційної роботи мають елементи наукової новизни, а саме: запропоновано уточнене трактування поняття «витрати», що враховує різносторонні аспекти зазначеної категорії, є більш пристосованими для потреб управління, включає в себе компоненти за різних підходів та дає можливість поглибити розуміння терміну; обґрунтовано, що виробництво конкурентоспроможної вітчизняної продукції свинарства неможливе без ефективного менеджменту, а якість і своєчасність отримання інформації напряму залежить від облікової політики товариства та стану обліку; доведено, що організація та управління основним виробництвом на сільськогосподарських підприємствах стануть більш ефективнішими, за рахунок застосування інформаційних новітніх технологій в обліку та управлінні в цілому; розкрито основні пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва продукції свинарства товаровиробниками різних організаційно-правових форм, за рахунок підвищення інвестиційної привабливості, з метою подальшого нарощування можливостей галузі.

Ключові слова: витрати виробництва, продукція свинарства, продовольча безпека, облік, аналіз, оцінка ефективності.

SUMMARY

Vasilega S.V. Methodological and practical aspects of accounting and analysis of the efficiency of pig production.

Qualification work on specialty 071 «Accounting and taxation», SNAU, Sumy. 2023. - Manuscript.

Methodological and practical aspects of accounting construction and analysis of the efficiency of production of pig farming products are considered in the work on the example of the limited liability agricultural company «Pishchane», Sumy. The relevance of the research topic is determined by the need to ensure the country's food security and the economic sustainability of pork producers, in the changing conditions of the external and internal environment of their functioning. It is also due to the fact that today on a global scale there is a constant increase in the number of the world's population, this indicator will increase by an average of 1% per year until 2030, and this is the growing relevance of the development of food production. Meat as a traditional source of animal proteins is and will continue to be an important element of the human diet, and the global demand for it is growing and will continue to grow, in particular, as the economic level of developing countries increases.

Agricultural company with limited liability «Pishchane», which is the object of the study, was created precisely to provide the population of the regional center with meat and meat products from pig farming.

The analysis of the latest research and scientific publications on accounting, taxation, analysis and control made it possible to identify the main directions of research on a certain topic.

Separate results of the scientific research of the qualification work have elements of scientific novelty, namely: a refined interpretation of the concept of «costs» is proposed, which takes into account the various aspects of the specified category, is more suitable for the needs of management, includes components from different approaches and provides an opportunity to deepen the understanding of the term; it is substantiated that the production of competitive domestic products of pig farming is impossible without effective management, and the quality and timeliness of receiving information directly depends on the accounting policy of the company and the state of accounting; it has been proven that the organization and management of the main production at agricultural enterprises will become more efficient due to the use of the latest information technologies in accounting and management in general; the main priority directions for improving the efficiency of production of pig production by commodity producers of various organizational and legal forms, due to the increase of investment attractiveness, with the aim of further increasing the opportunities of the industry, have been revealed.

Key words: production costs, pig production, food safety, accounting, analysis, evaluation of efficiency.

ЗМІСТ

	ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА	9
1.1	Економічна сутність категорії «витрати виробництва»	9
1.2	Нормативно-законодавче регулювання обліку витрат та виходу продукції свинарства	12
1.3	Актуальні аспекти ефективності виробництва продукції свинарства в умовах військового стану	16
РОЗДІЛ 2	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	20
2.1	Організаційно-економічна характеристика підприємства	20
2.2	Стан організації бухгалтерського обліку основного виробництва	27
2.3	Впровадження автоматизованої інформаційної системи управління виробництвом	36
РОЗДІЛ 3	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА	47
3.1	Методичні підходи до оцінювання ефективності виробництва продукції свинарства	47
3.2	Оцінка ефективності виробництва продукції свинарства	54
3.3	Пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва продукції свинарства	65
	ВИСНОВКИ	70
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
	ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми. Підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств з виробництва свинини зумовлено необхідністю забезпечення продовольчої безпеки країни та економічної стійкості товаровиробників у мінливих умовах зовнішнього та внутрішнього середовища їхнього функціонування. Важливими умовами ефективного розвитку свинарства в сільськогосподарських підприємствах і конкурентоспроможності продукції є забезпечення раціонального використання ресурсів та створення відповідних умов для ведення виробничої діяльності. Так, макроекономічні умови повинні формувати сприятливі передумови та забезпечувати збут продукції свинарства за цінами, які б відшкодовували не лише всі виробничі витрати, але й гарантували одержання достатнього обсягу прибутку для ведення розширеного відтворення. Щодо чинників мікросередовища сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства, то вони мають бути зорієнтовані на підвищення матеріальної заінтересованості структурних виробничих підрозділів та їхньої відповідальності за раціональне використання сформованих ресурсів, збільшення обсягів виробництва, підвищення якості та зниження собівартості товарної продукції.

Питанням методології обліку та аналізу витрат, калькуляції собівартості та ефективності галузі свинарства присвячені наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Аверчева Н.О. [1], Баклан Я. [2], Гаврик О.Ю. [5], Гордієнко М.І. [3], Джон Пейшенс [6], Повод М. Г. [20, 29], Перерва П.Г. [19], Кобернюк С.О. [11], Скрипник М.І. [24], Степасюк Л. М. [23], Шкуліпа Л.В. [25], Юрченко О. [8], Ібатуллін М. І. [9], Samarakone T. S. [30], Varchenko O. [26] та інші. Але незважаючи на велику кількість наукових статей та досліджень відносно питання формування витрат, калькуляцію собівартості та шляхів її зниження, ця тема залишається актуальною і сьогодні, тому що велика кількість управлінського персоналу так і не використовує сучасний інструментарій управління витратами.

Отже, враховуючи все вищесказане, проведене дослідження проблеми формування витрат на виробництво та аналіз ефективності виробництва продукції свинарства є актуальним і практично значущим.

Зв'язок роботи з науковою темою. Дана кваліфікаційна робота виконана відповідно до напрямів науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету з теми: «Теоретико-методологічні та практичні аспекти організації обліку і оподаткування на підприємствах аграрного сектору економіки» державний реєстраційний номер 0119U102486.

Мета і завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є методичне та практичне обґрунтування сучасного стану та розробка шляхів удосконалення обліку та аналіз ефективності виробництва продукції свинарства

Для досягнення поставленої мети в роботі було визначено наступні завдання:

- розглянути та узагальнити теоретико-методологічні аспекти обліку виробництва продукції свинарства у сучасній економічній літературі;
- вивчити нормативно-законодавче регулювання обліку і опублікований досвід організації обліку та аналізу виробництва продукції на підприємстві;
- розробити шляхи практичного впровадження автоматизованої інформаційної системи;
- дослідити методичні підходи до оцінювання ефективності виробництва;
- розробити окремі пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва продукції свинарства.

Об'єктом дослідження було обране сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Піщане» м. Суми.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні основи обліку та аналіз ефективності виробництва продукції свинарства.

Методи дослідження. Виконання магістерської роботи базувалося на використанні як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, зокрема історико-економічний метод - при аналізі теоретичних та методологічних

основ дослідження проблеми; метод порівняльного аналізу широко використовувався при аналізі показників динаміки та ефективності виробничої діяльності підприємства; монографічний метод - для оцінки забезпечення розвитку агропромислового виробництва; розрахунковий метод - для визначення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції; абстрактно - логічний - для розробки рекомендацій щодо вдосконалення обліку та при аналізі ефективності виробництва продукції свинарства.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становили Закони України, нормативні документи Міністерств і галузових відомств України, наукові праці учених економістів, бухгалтерів, аудиторів, первинні та зведені документи, дані аналітичного та синтетичного обліку, періодичні друковані видання, річна фінансова, статистична та податкова звітність за 2020-2022 роки.

Елементи наукової новизни. Результати наукового дослідження мають окремі елементи наукової новизни, а саме:

- запропоновано уточнене трактування поняття «витрати», що враховує різносторонні аспекти зазначеної категорії, є більш пристосованими для потреб управління, включає в себе компоненти за різних підходів та дає можливість поглибити розуміння терміну;
- обґрунтовано, що виробництво конкурентоспроможної вітчизняної продукції свинарства неможливе без ефективного менеджменту, а якість і своєчасність отримання інформації напряму залежить від облікової політики товариства та стану обліку;
- доведено, що організація та управління основним виробництвом на сільськогосподарських підприємствах стануть більш ефективнішими, за рахунок застосування інформаційних новітніх технологій в обліку та управлінні в цілому;
- розкрито основні пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва продукції свинарства товаровиробниками різних організаційно-правових форм, за рахунок підвищення інвестиційної привабливості, з метою подальшого нарощування можливостей галузі.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення роботи можуть бути використані в освітньому процесі, а також в практичній діяльності об'єкта дослідження.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною працею, наукові положення та висновки, що представлені в роботі отримані здобувачем самостійно. Принципи академічної доброчесності дотримані.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень були представлені на обговорення на VII Міжнародній науково-практичній конференції «SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD» 04 – 06 травня 2023 року, м. Торонто, Канада; та II Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації», м. Суми, Україна, 16 листопада 2023 року.

Публікації за темою дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи опубліковані у двох наукових працях, загальним обсягом 0,5 ум. друк. аркушів.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох основних розділів та висновків. Робота викладена на 65 сторінках основного тексту, список використаних джерел налічує 31 найменування, містить 19 таблиць, 20 рисунків та 7 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА

1.1 Економічна сутність категорії «витрати виробництва»

Розвиток ринкових відносин та глобалізаційні процеси в економіці розширюють спектр підходів до тлумачення категорії «витрати». Витрати, самі по собі, це достатньо складне економічне явище, яке тісно пов'язане з усіма елементами процесу управління, що забезпечують безперебійний процес виробництва та вплив на фінансові показники діяльності суб'єктів господарювання.

Виходячи з цього, для прийняття правильного та ефективного управлінського рішення і досягнення максимального прибутку постає необхідність уточнення сутності поняття «витрати» з урахуванням сучасних тенденцій розвитку цієї категорії.

Достеменно відомо, що вартість товару утворюється суспільно необхідними витратами праці, капіталу, знань, фізичних і духовних сил людини у процесі суспільно необхідної діяльності. Витрати на створення товару повинні відповідати суспільно необхідним нормам, перевищення яких веде до збиткової діяльності, а зниження до одержання вищого прибутку. Обмін товарів і послуг відбувається на засадах еквівалентності, на підставі рівновеликих вартостей.

Закон вартості відіграє ключову роль у товарному виробництві, виступає його об'єктивним регулятором. Разом з даним законом регулятивну функцію щодо товарного виробництва відіграють закон попиту, закон пропозиції, закон співвідношення попиту і пропозиції, які в сукупності становлять механізм ринкового ціноутворення.

Сутність закону попиту полягає в тому, що між попитом і ціною встановлюється прямий зв'язок. Іншими словами, чим вище попит на даний товар,

тим вища його ціна, тому що заради придбання товару покупці згодні платити вищу ціну. Закон пропозицій проявляється у протилежній залежності товару та його ціни. Чим більша пропозиція, чим більше даного товару на ринку, тим нижче його ціна. Тобто в умовах товарного виробництва ціна виконує інформаційну функцію, якщо ціна товару на ринку вища за його вартість, то це інформує виробників, що даного товару вироблено недостатньо, його реалізація вигідна, в даному випадку товаровиробник збільшить його виробництво.

Таким чином, закон вартості заставляє виробників скорочувати/припиняти виробництво одних товарів і збільшувати/розширювати інших. Регулюючи обсяг і розвиток виробництва, закон вартості одночасно регулює і обіг товарів. Тобто, закон вартості у взаємодії з іншими законами економіки функційно виступає регулятором «виробництво – товар (готова продукція) – реалізація – виробництво».

Згідно концепції витрат, виробнича собівартість складається із прямих матеріальних витрат та конверсійних витрат – витрат на виготовлення продукції, які представляють собою суму прямих витрат на робочу силу та загальновиробничих витрат. на сьогодні по мірі впровадження автоматизованих систем виробництва прямі витрати на виробництво стають більш значимим елементом витрат., ніж прямі на робочу силу. Одночасно, доцільно звернути увагу, що практично стирається різниця між прямими та непрямими витратами на робочу силу. Завдяки використанню технологічних інновацій, а особливо це стосується галузі свинарства, зарубіжні компанії не поділяють в системі управління витрати на робочу силу на прямі та непрямі, а відносять все на єдину категорію конверсійних витрат.

На нашу думку в залежності від етапів руху (перетворення) ресурсів в процесі операційного циклу, поняття «витрати» набуває різного економічного змісту (рисунок 1.1). Як видно з представленої схеми, операційний цикл, який складається з процесів придбання ресурсів та їх перетворення в готову продукцію з подальшою реалізацією, можна відобразити у вигляді руху авансованих та спожитих витрат (суми витрат) у грошовому вираженні.

Рисунок 1.1 – Етапи руху ресурсів в операційному циклі підприємства

Джерело: авторська розробка на основі наукових літературних джерел

Проведені нами дослідження показали, що між бухгалтерським та економічним підходом до визначення витрат існує суттєва відмінність.

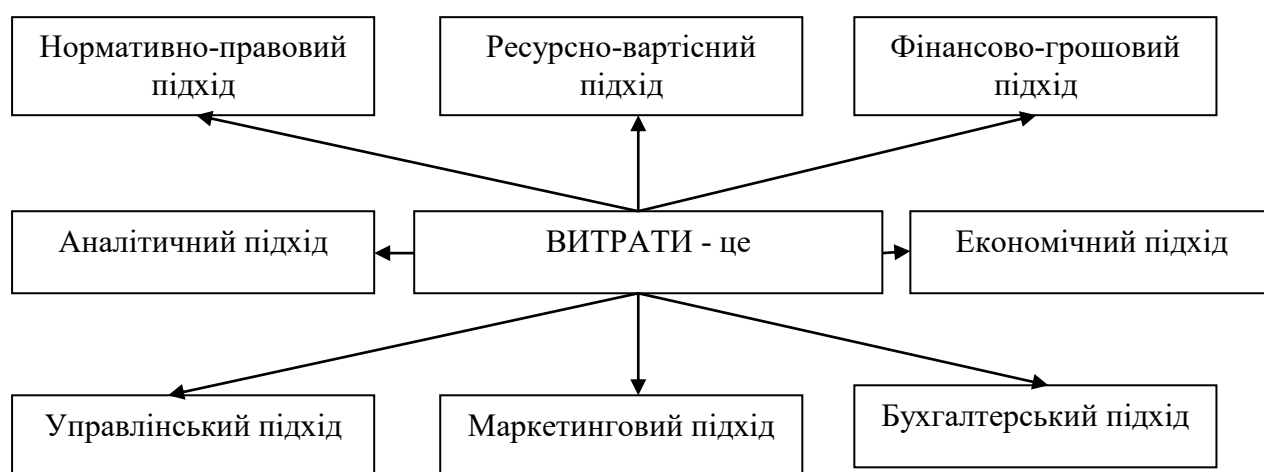

Рисунок 1.2 – Сутність поняття «витрати» з урахуванням різних підходів

Джерело: авторська розробка на основі наукових літературних джерел

Економічні витрати будь-якого ресурсу, вибраного для виробництва товару, дорівнюють його вартості при найкращому із всіх можливих варіантів використання. Під поняттям витрат в економічному змісті розуміють альтернативні витрати, що визначаються кількістю одного товару, яким необхідно пожертвувати для збільшення виробництва іншого.

Запропоноване нами уточнене (рисунок 1.2) трактування поняття «витрати», що враховує різносторонні аспекти зазначеної категорії, є більш пристосованими для потреб управління, включає в себе компоненти за різних підходів та дає можливість поглибити розуміння терміну.

1.2 Нормативно-законодавче регулювання обліку витрат та виходу продукції свинарства

Одними з найважливіших передумов розвитку економіки є розробка відповідної законодавчо-правової основи, організація рівноправної діяльності різноманітних видів підприємств, підтримка підприємництва, освоєння ринку на різних рівнях і напрямках. Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність підприємств і організацій, що функціонують в народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні виробничі, господарські та інші зв'язки.

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку в Україні здійснюється органами, що мають на це відповідні повноваження, зокрема Верховною Радою – через прийняття законів та постанов; Президентом України – переважно у формі указів; Кабінетом Міністрів України – прийняттям постанов; Міністерством фінансів України та іншими галузевими міністерствами та відомствами.

Нормативні та методичні документи, які регламентують ведення обліку, поділяються на дві групи:

- а) документи, які визначають загальні правила обліку;
- б) документи, які враховують галузеві особливості.

Здійснення виробничої діяльності відбувається за участі засобів праці, предметів праці і робочої сили. Сільське господарство має технологічні та організаційні особливості, які впливають на облік. Тут одночасно діє природний фактор, а виробництво тісно пов'язане з живими організмами – рослинами і тваринами.

В таблиці 1.1 наведено основні нормативні акти, якими регулюється облік витрат та виходу продукції галузі свинарства.

Таблиця 1.1 Нормативні акти, що регулюють облік витрат та виходу продукції галузі свинарства

Нормативний документ	Змістове навантаження нормативного акту в частині обліку витрат виробництва та виходу продукції
НП (С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» №73 від 07.02.2013 р. [12]	Визначає методологічні аспекти щодо сутності витрат. Розкриває порядок групування інформації щодо витрат у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) господарюючого суб'єкта за звітний період.
НП(С)БО 16 «Витрати» № 318 від 31.12.1999 р. [13]	Визначає методологічні аспекти щодо змістового наповнення витрат, порядку їх визнання, складу та класифікації за елементами й видами діяльності. Розкриває узагальнення інформації стосовно витрат у Примітках до фінансової звітності.
НП(С)БО 30 «Біологічні активи» № 817 від 24.12.2004 р. [14]	Визначає методологічні засади стосовно понять ПБА, ДБА тваринництва та їх оцінки. Узагальнення інформації щодо оцінки сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю, яка зменшується на очікувані витрати у місцях продажу.
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів № 1315 від 29.12.2006 р. [18]	Розкриває порядок визнання, класифікації й оцінки БА тваринництва та відображення інформації щодо біологічних активів у фінансовій звітності.
Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 від 18.05.2001 р. [16]	Забезпечують єдність сільськогосподарських підприємств щодо класифікації витрат, розкривають порядок застосування методики їх планування, калькулювання та облікового відображення. Зокрема, у ст. 3 п. 6 наведено типовий перелік статей витрат за основними галузями виробництва. Деталізовано методику калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) за основними галузями.
Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку ДБА та ПБА в сільськогосподарських підприємствах № 73 від 21.02.2008 р. [15]	Визначають форми первинного документування й облікового відображення ДБА та ПБА тваринництва, у т. ч. свинарства та містять рекомендації щодо їх заповнення й застосування.

Джерело: узагальнено автором

Таблиця 1.2 – Облікове забезпечення витрат галузі свинарства

Зміст статті витрат	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Первинні документи		
<i>1. Витрати на оплату праці</i>		
Сума нарахованої основної й додаткової оплати праці працівникам, які безпосередньо зайняті у свинарстві	232	661
Розрахунок нарахування оплати праці працівникам тваринництва (ф. № 69); Табель обліку використання робочого часу (ф. № П-5); Акт на оприбуткування приплоду тварин (ф. № ПБАСГ-3); Розрахунок визначення приросту живої маси (ф. №ПБАСГ-11) та інші.		
<i>2. Відрахування на соціальні заходи</i>		
Суми єдиного соціального внеску, що нараховуються на заробітну плату працівників, які зайняті у обслуговуванні молочного скотарства	232	651
Розрахунок бухгалтерії		
<i>3. Корми</i>		
Вартість витрачених кормів для годівлі худоби (в оцінці за купівельною вартістю у разі придбання кормів; в оцінці за фактичною собівартістю у разі їх власного виробництва).	232	208
Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей (ф. № ВЗСГ-1); Відомість витрат кормів (форма № 94); Накладна внутрішньогосподарського призначення (ф. № ВЗСГ-8), Відомість витрат кормів (форма № 94) та інші.		
<i>4. Паливо та мастильні матеріали</i>		
Вартість ПММ, витраченого сільськогосподарськими машинами для потреб свиноферми	232	203
Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей (ф. № ВЗСГ-1); Накладна внутрішньогосподарського призначення (ф. № ВЗСГ-8); Подорожній лист вантажного автомобіля (ф. 2), Обліковий лист тракториста-машиніста (ф. № 67-Б) та інші.		
<i>5. Засоби захисту тварин</i>		
Вартість біопрепаратів, медикаментів та засобів дезінфекції, що використовуються у свинарстві	232	208
Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей (ф. № ВЗСГ-1); Накладна внутрішньогосподарського призначення (ф. № ВЗСГ-8) та інші.		
<i>6. Роботи та послуги</i>		
Вартість послуг автомобільного, тракторного та гужового транспорту для потреб свиноферми: - власного; - залученого	232	232, 641, 632
Для допоміжних виробництв: Подорожній лист вантажного автомобіля (ф. 2), Обліковий лист тракториста-машиніста (ф. № 67-Б), Обліковий лист праці та виконаних робіт (Ф. № 66). Для підрядних організацій: Акт приймання-передачі виконаних робіт та наданих послуг, Рахунок-фактура та інші.		
<i>7. Амортизація основних засобів</i>		
Суми нарахованої амортизації основних засобів і необоротних активів, що обслуговують галузь свинарства.	232	13
Розрахунок нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів (ф. № ОЗСГ-5), Відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів, які надійшли або вибули (ф. № ОЗСГ-6) та інші.		
<i>8. Інші витрати</i>		
Відображаються витрати, що пов'язані з утриманням молочного скотарства і не включені ні до однієї з вищенаведених статей.	232	22,112,208,39,655
Акт на списання виробничого та господарського інвентарю (ф. ВЗСГ-5), Акт на списання матеріалів (ф. № ВЗСГ-1); Накладна внутрішньогосподарського призначення (ф. № ВЗСГ-8), договір страхування та інші.		
<i>9. Непродуктивні витрати</i>		
Відображаються витрати від падежу тварин, за винятком випадків загибелі тварин у наслідок стихійного лиха або винної особи.	232	21
Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж) (ф. №ПБАСГ-6).		

Джерело: узагальнено автором

Витрати виробничої діяльності є неоднорідними ні за своєю суттю, ні за

складом, тому для їх облікового відображення надзвичайно важливим є вибір науково-обґрунтованої класифікації.

Відповідно для обліку витрат у галузі свинарства, згідно Методичних рекомендацій №132 та облікової політики підприємства, витрати, що виникають у свинарстві обліковують у розрізі статево - вікових груп тварин за статтями витрат [16].

Типовий перелік статей витрат свинарства та їх облікове відображення наведено у таблиці 1.2.

Проведене дослідження дає можливість сформувати модель системи бухгалтерського обліку в Україні, яка включає три підсистеми (фінансовий облік, управлінський облік, податковий облік) та складається з чотирьох груп елементів: 1) суб'єкти і об'єкти; 2) концепція; 3) первинні документи, облікові регістри і форми; 4) законодавче і нормативно-правове регулювання.

Специфічні умови функціонування сільського господарства визначають необхідність його державного регулювання. На створення сприятливого економічного середовища направлена цінова політика, цільове оподаткування, бюджетна підтримка, пільгове кредитування та інші економічні інструменти. В цих умовах виникла потреба в методичному забезпеченні обліку і контролю використання бюджетних коштів, які виділяються державою для підтримки агропромислового виробництва.

Є дві форми бюджетної підтримки:

- 1) держава відмовляється від отримання до бюджету фіскальних платежів на користь товаровиробників шляхом надання пільг;
- 2) асигнування із державного бюджету для підтримки виробництва сільськогосподарської продукції.

На практиці застосовують два підходи до їх обліку: метод капіталу і метод доходу.

На суму отриманої допомоги метод капіталу передбачає коригування витрат, тобто активу, а метод доходу - коригування доходу, тобто пасиву. В дисертації обґрунтовано, що метод доходу має перевагу над методом капіталу.

Таким чином, державну підтримку агропромислового виробництва потрібно обліковувати методом доходу.

У формуванні основних правил, способів і прийомів ведення бухгалтерського обліку важливу роль має облікова політика. Вона діє на трьох рівнях: міждержавний, державний, на рівні підприємства. Постає необхідність основні положення щодо її застосування закріпити у внутрішньому нормативному документі шляхом розробки та затвердження Облікової політики підприємства.

1.3 Актуальні аспекти ефективності виробництва продукції свиначства в умовах військового стану

На сьогодні в світовому масштабі спостерігається, постійний приріст чисельності населення світу, даний показник до 2030-го збільшуватиметься в середньому на 1% за рік, обумовлює зростаючу актуальність розвитку виробництва продовольства. М'ясо як традиційне джерело тваринних білків є і надалі залишатиметься вагомим елементом раціону людей, а глобальний попит на нього зростає і надалі зростатиме, зокрема, у міру підвищення економічного рівня країн, що розвиваються.

Так, за оцінками FAO та OECD, у 2019-му глобальне споживання м'яса склало понад 326 млн. т. Це на 16% або на 45 млн. т більше, ніж у 2009-му, а до 2029-го світові потреби зростуть ще на 11%, перевищивши 365 млн. т, з них понад 35% чи майже 130 млн. т складатиме споживання свинини. У 2019-му світове споживання свинини складало майже 110 млн. т, тому експерти очікують, що на протязі наступних 10 років цей показник зросте ще на 16,5%.

Основна частка споживання – майже 55% свинини припадає саме на країни Азії, які за рік споживають майже 60 млн. т цього виду м'яса. Абсолютним лідером за ємністю ринку свинини у світі по праву вважається Китай, населення якого щорічно споживає понад 45 млн. т свинини забійною масою чи понад 31 кг у розрахунку на душу населення. Маючи найбільше поголів'я свиней у світі,

Китай посідає першість за обсягами виробництва свинини: так, у 2019-му показник склав близько 42,6 млн. т забійною масою. Це становить близько 39% глобального виробництва м'яса свиней та лише на 4 тис. т менше за спільний доробок розвинених країн світу. Разом з цим, наявних потужностей внутрішнього виробництва країни не вистачає для задоволення внутрішнього попиту на свинину, що спонукає потребу в імпорті даного виду продукції.

За офіційними даними Асоціації свинарів України, 2020 рік приніс чимало несподіванок вітчизняним виробникам свинини та змусив вкотре переглянути свою готовність надалі працювати у зазначеному секторі економіки. У 2021 році, за статистичними даними, поголів'я у промисловому свинарстві скоротилося майже на 10 відсотків.

Війна між Росією та Україною, також негативно вплинула на виробництво свинини в Україні, що також негативно вплинуло на її імпорт. Це відповідно має суттєвий вплив на європейський ринок, хоч і цілеспрямований і обмежений. При цьому доцільно відмітити, що виробництво свинини в державі залишається більш-менш стабільним, за останні роки щорічно виробляється близько 750 тис. т.

Зростання економічної ефективності виробництва свинини є пріоритетним завданням агропромислового розвитку України. Однак, враховуючи важливість галузі для вітчизняної економіки, фактичний стан її функціонування впродовж останніх років не відповідає визначеним стратегічним завданням і наявному ресурсному потенціалу. Спостерігаються порушення селекційно-племінних основ розвитку галузі, зростання цінового диспаритету між сільськогосподарською та промисловою продукцією, недостатній рівень державної підтримки галузі свинарства.

Ефективність виробництва як економічна категорія відображує дію об'єктивних економічних законів, яка проявляється в результативності виробництва. Вона є тією формою, в якій реалізується мета суспільного виробництва. Економічна ефективність показує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва і живої праці, а також сукупних їх вкладень.

Професор Мочерний С.В. сформулював сутність ефективності у наступному визначенні: ефективність - це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат.

Під ефектом розуміють досягнутий результат у матеріальному, грошовому або соціальному вираженні, а під економічним ефектом розуміють результат виробництва, виробничу вартість, національний дохід, валову продукцію, зростання прибутку та зменшення витрат.

Звідси «ефективність» можна трактувати як результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили. Нерідко ефективність визначають як досягнення максимального ефекту за мінімального витрачання ресурсів.

Економічна ефективність – це стандарт, який економісти використовують для оцінки широкого спектру речей. Ефективність – це складна концепція. Науковці часто визначають ефективність як об’єктивне співвідношення витрат і результатів. Ринкові ціни забезпечують інформацію і мотивацію, необхідні для досягнення економічної ефективності.

Найпоширенішим в сучасній науковій літературі є наступне визначення її сутності: «Ефективність – це співвідношення ефекту (результату) і витрат (ресурсів), що зумовили цей ефект».

Свинарство залишається однією з рентабельних галузей тваринництва. Провідне місце галузі у м’ясному балансі країни забезпечують біологічні особливості свиней, такі як багатоплідність (від однієї свиноматки за рік можна одержати 20 і більше поросят при відлученні та 2,0 - 2,5 т свинини), скоростиглість, короткий період поросності (в середньому 115 діб), високі конверсія корму і вихід свинини при забої (в залежності від категорії вгодованості коливається від 70% до 85%, що на 20% - 30% більше, ніж у інших видів сільськогосподарських тварин).

Чисельність поголів’я свиней у 2021 році становила 4877,1 тис. голів, що на 13,6% менше порівняно з відповідним періодом минулого року, з них у

сільськогосподарських підприємствах налічувалося 3147,8 тис. голів (на 14,7% менше), у господарствах населення – 1729,3 тис. голів (на 11,6% менше).

За даними аналітичного відділу асоціації «Свинарі України», кожен п'ятий виробник свинини в Україні готовий нарощувати виробничий потенціал або вже втілює проекти, спрямовані на розбудову, реновацію чи оновлення поголів'я. Разом з тим, поки ще зарано говорити про повну компенсацію втрат свинарства через військові дії.

Одним із основних індикаторів стану українського свинарства за підсумками 2022 року аналітики виділили зростання середньої ціни закупівлі свиней забійних кондицій на 26,6%. Під впливом меншої внутрішньої пропозиції, світової та національної інфляції минулого року вона сягнула 48,0 грн. за кілограм, що на четверть вище показника 2021 року.

За даними на сайті профільної Асоціації свинарів України, станом на 31 січня 2023 року свинину в живій вазі запропоновано українськими продавцями за 67,0 – 69,0 грн. за кілограм, тоді як 18 січня пропозиції перебували в діапазоні від 61,0 до 63,0 грн. за кілограм, а 11 січня – за 63,0 – 67,0 грн. за кілограм.

За попередніми розрахунками аналітиків через безпосередньо бойові дії та/чи ризики подальшого господарювання, промисловий сектор свинарства втратив майже десяту частину «стартової» чисельності свиноматок.

Динаміка загального поголів'я останніх місяців вказує, що до середини 2023 року сукупне поголів'я свиней у країні може досягти довоєнного поголів'я, тобто близько 5,0 млн. голів.

Виробництво конкурентоспроможної вітчизняної продукції свинарства неможливе без ефективного управління підприємством, яке, в свою чергу, залежить від якості ведення бухгалтерського обліку і надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та діяльність суб'єкта господарювання. Якість, своєчасність подання інформації залежить від облікової політики підприємства, налагодженості роботи облікових служб та кваліфікації працівників, чіткої організації первинного обліку та бухгалтерського обліку в цілому.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Піщане» (ідентифікаційний код юридичної особи 01547031) зареєстроване та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та Статуту підприємства, затвердженого загальними зборами учасників (протокол №1 від 07 липня 2021 року).

Юридична адреса товариства: Сумська область, м. Суми; фактична адреса здійснення діяльності: Сумська міська об'єднана територіальна громада, Піщанська сільська рада, с. Піщане, вулиця Шкільна, будинок 47а.

Основною метою створення товариства є отримання прибутку та задоволення економічних та соціальних інтересів учасників та працівників товариства, шляхом здійснення виробничої, торгівельної та посередницької діяльності, здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а також розвитку торгово-економічного співробітництва з юридичними та фізичними особами з використанням прогресивного обладнання та найкращого досвіду управління, залучення додаткових матеріальних та фінансових ресурсів.

В розрізі видів економічної діяльності товариство, відповідно статистичних даних форми №1-підприємництво за 2022 рік, займається:

- Розведенням свиней – 36338,2 тис. грн.;
- Вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур – 18452,2 тис. грн.

Усього дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без податку на додану вартість та акцизного податку, за КВЕД 01.11, 01.46 становив 54790,4 тис. грн. Порівнюючи з аналогічними даними 2020 року, у відсотковому відношенні

спостерігається поглиблення спеціалізації, коли в базисному році обсяг реалізованої продукції за зазначеними видами економічної діяльності дорівнював 50 на 50, то у звітному 2022 році по КВЕД 01.46 – склав майже 70 відсотків.

Таблиця 2.1 – Вартісно-структурний аналіз ресурсів сільськогосподарського товариства

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%
Необоротні активи								
Основні засоби	15603	23,3	17307	22,8	16474	18,0	871	105,6
Усього за розділом I	15603	23,3	17307	22,8	16474	18,0	871	105,6
Оборотні активи								
Запаси	18819	28,1	27810	36,6	32900	35,9	14081	174,8
Поточні біологічні активи	10786	16,1	10504	13,8	16186	17,7	5400	150,1
Дебіторська заборгованість за продукцію	4802	7,2	3267	4,3	5822	6,3	1020	121,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	24	0,1	80	0,1	87	0,1	63	362,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	13446	20,1	15386	20,2	14352	15,6	906	106,7
Гроші та їх еквіваленти:	3138	4,6	1414	1,8	5642	6,1	2504	179,7
готівка	4	0,0	5	0,0	3	0,0	1	75,0
рахунки в банках	3134	4,6	1409	1,8	5639	6,1	2505	179,9
Витрати майбутніх періодів	312	0,5	292	0,4	240	0,3	-72	76,9
Усього за розділом II	51327	76,7	58753	77,2	75229	82,0	23902	146,6
Баланс	66930	100,0	76060	100,0	91703	100,0	24773	137,0

Джерело: розраховано автором за даними форми I «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Виходячи зі спеціалізації підприємства, наявні ресурси представлені в таблиці 2.1 наглядно підтверджують правильність вибору основного виду

діяльності товариства. Найбільшу питому вагу займають основні засоби та поточні біологічні активи, відповідно по вартості в сумі 16474,0 тис. грн. та 16186,0 тис. грн. Склад необоротних активів в господарстві представлений лише одним видом ресурсів, тобто основними засобами.

Оборотні активи становлять в середньому за період що досліджується в межах 80,0 відсотків, від загальної вартості майна господарства. Як ми уже відмічали раніше, значні частки в структурі власних оборотних активів належать поточним біологічним активам, запасам, іншій поточній дебіторській заборгованості. Товариство в достатньому обсязі, як для підприємства із середнім чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та середньою кількістю працівників в еквіваленті повної зайнятості, забезпечене грошовими коштами та їх еквівалентами.

Інформація наведена в таблиці 2.2, показує що 60,0 відсотків вартості наявних запасів займає готова продукція та виробничі запаси - в середньому 24,0 %.

Таблиця 2.2 – Структурно-вартісний аналіз наявних запасів сільськогосподарського товариства

Оборотні активи	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%
Виробничі запаси	4552	24,2	6864	24,7	7983	24,3	3431	175,4
Незавершене виробництво	3356	17,8	4345	15,6	4284	13,0	928	127,6
Готова продукція	10911	58,0	16601	59,7	20633	62,7	9722	189,1
Разом запасів	18819	100,0	27810	100,0	32900	100,0	14081	174,8

Джерело: розраховано автором за даними форми 5 «Примітки до річної фінансової звітності»

Аналізуючи наявні джерела формування майна товариства, слід відмітити, що власний капітал становить на кінець 2022 року 86,8 відсотки або 79636 тис.

гривень (таблиця 2.3). Такі види капіталу, як зареєстрований (пайовий) капітал, додатковий та резервний капітал за досліджує мий період не змінювалися.

Таблиця 2.3 – Склад та структура джерел формування ресурсів товариства

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%, рази
Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	313	0,5	313	0,5	313	0,3	0	100,0
Додатковий капітал	65	0,1	65	0,1	65	0,1	0	100,0
Резервний капітал	388	0,6	388	0,5	388	0,4	0	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	55571	83,0	64003	84,0	78870	86,0	23299	141,9
Усього за розділом I	56337	84,2	64769	85,1	79636	86,8	23299	141,9
Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити банків	0	0,0	2000	2,6	1500	1,7	1500	*
Поточна кредиторська заборгованість:								
товари, роботи, послуги	29	0,0	152	0,2	496	0,5	467	у 17 раз
розрахунки з бюджетом	1264	1,9	621	0,8	1366	1,5	102	108,1
розрахунки оплати праці	141	0,2	6	0,0	1	0,0	-140	0,7
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	800	1,2	0	0,0	0	0,0	-800	*
Поточні забезпечення	738	1,1	866	1,1	1018	1,1	280	137,9
Інші поточні зобов'язання	7621	11,4	7646	10,2	7686	8,4	65	100,8
Усього за розділом III	10593	15,8	11291	14,9	12067	13,2	1474	113,9
Баланс	66930	100,0	76060	100,0	91703	100,0	24773	137,0

Джерело: розраховано автором за даними форми I «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Лише по статті «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) з кожним роком спостерігається тенденція до зростання проти 2020 року на 23299,0 тис. грн. або на 41,9 %. У 2022 звітному році нерозподілений прибуток склав 78870,0 тис. гривень.

Довгострокові кредити, зобов'язання та забезпечення відсутні, лише у 2021 році господарство взяло короткостроковий банківський кредит для поточних потреб в сумі 2,0 млн. гривень. Певну занепокоєність визиває хіба що поточна кредиторська заборгованість по розрахунках з бюджетом у сумі 1366,0 тис. гривень. Стаття «Інші поточні зобов'язання» практично за період з 2020 по 2022 рік залишається без змін, тут підприємство наводить суми зобов'язань, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до інших статей, наведених в розділі «Поточні зобов'язання і забезпечення». В цілому можна відмітити, що підприємство - об'єкт дослідження, спроможне за рахунок наявних власних джерел майже 100-відсотково покривати потреби у ресурсах.

Таблиця 2.4 – Штатна чисельність працівників, відпрацьований час та показники ефективності використання робочої сили

Назва показника	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)
Середня кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, осіб	56	59	58	2
Кількість відпрацьованих годин працівниками, зайнятими в основних видах економічної діяльності, людино/годин	105333	110893	119220	13887
Кількість відпрацьованих годин одним працівником, людино/годин	1881	1879	2055	174
Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	38702,90	49127,90	53076,40	14373,50
Виробіток (продуктивність праці), тис. грн.	691,10	832,70	915,10	224,00
Виробіток (продуктивність праці), грн.	367,50	443,00	445,30	77,80
Трудомісткість праці, людино/годин	2,72	2,25	2,24	-0,48

Джерело: розраховано автором за даними фінансової та статистичної звітності

Щоб підприємство успішно працювало необхідно що, ресурси та робоча сила. На сьогодні в практичній економічній діяльності відома значна система показників, використання яких дозволяє визначити продуктивність праці у масштабі – окремого працівника, підприємства, галузі або держави в цілому.

Продуктивність праці або виробіток розраховують – як обсяг виробленої продукції, яка припадає на одного середньооблікового працівника, або затрат праці працівників, зайнятих в основних видах економічної діяльності. В свою чергу при здійсненні аналізу результативності та ефективності праці, слід пам'ятати про дуже важливий показник, який характеризує затрати праці на одиницю виробленої продукції, тобто трудомісткість продукції. Звичайно, дані показники: трудомісткість і виробіток – взаємопов'язані та знаходяться в оберненій залежності.

Таблиця 2.5 – Сукупний дохід діяльності підприємства від звичайної діяльності, тис. грн.

Стаття	код рядка	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-), тис. грн.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	48095	47458	54790	6695
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(29885)	(34708)	(34821)	(4936)
Валовий прибуток	2090	18210	12750	19969	1759
Інші операційні доходи	2120	976	445	498	-478
Адміністративні витрати	2130	(2834)	(3899)	(4037)	(-1203)
Витрати на збут	2150	(24)	(43)	(10)	(-14)
Інші операційні витрати	2180	(418)	(821)	(435)	(17)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	15910	8432	15985	75
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	15910	8432	15985	76
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	15910	8432	15985	75
Рентабельність, %	*	33,1	17,8	29,2	3,9

Джерело: розраховано автором за даними форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

Продуктивність праці або виробіток має тенденцію до зростання, що є звичайно позитивним фактором, який підтверджує ефективність використання праці співробітників. Трудомісткість праці в свою чергу зменшується щорічно, та в 2022 році склала 2,24 людино-години. Разом з тим, слід чітко розуміти, що відсоток підвищення виробітку не рівнозначний відсотку зниження трудомісткості.

Щоб мати повну уяву про доходи та витрати товариства «Піщане» від звичайної діяльності проаналізуємо дані фінансової звітності форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (таблиця 2.5).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг) зріс за період 2020-2022 роки на 13,9 відсотки або на 6695,0 тис. гривень, при цьому має тенденцію до зростання і собівартість реалізованої продукції відповідно на 16,5 % або 4936,0 тис. грн.

Таким чином, валовий прибуток із 18210,0 тис. грн. базисного року, у звітному році зріс та становив на кінець періоду 19969,0 тис. грн. До статті «Інші операційні доходи» товариство включає: доходи від операційної оренди активів, суми штрафів, пені, неустойок, тощо. За досліджує мий період по даній статті спостерігаємо зниження на 478,0 тис. грн.

В свою чергу до інших операційних витрат відносяться втрати від знецінення запасів, вартість псування цінностей, суми фінансових санкцій тощо. Витрати які покриваються за рахунок фінансових результатів, такі як інші операційні витрати, витрати на збут та адміністративні витрати, суттєвих змін не зазнали та займають незначні суми. Чистий фінансовий результат від звичайної діяльності становить 15,9 млн. грн. у 2022 звітному аналогічно базовому року, у 2021 році він був нижче зазначеного показника майже у 2 рази.

Дослідивши організаційну структуру та провівши аналіз показників, які розкривають економічну характеристику СТОВ «Піщане» можна з впевненістю відмітити, що господарство працює стабільно, ефективно і відповідно пересторог в майбутньому не очікується.

2.2 Стан організації бухгалтерського обліку основного виробництва

Відповідно до наказу по товариству №4 г/д «Про облікову політику СТОВ «Піщане» й організацію бухгалтерського обліку» бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією підприємства, яку очолює головний бухгалтер – Інна КОЛЕСНИК.

Товариство застосовує меморіально-ордерну систему обліку. Суть меморіально-ордерної форми обліку, полягає в тому, що на основі перевірених та згрупованих первинних та зведених документів складають меморіальні ордери із зазначенням кореспондуючих рахунків, на яких повинні бути відображені господарські операції.

Схематично меморіально-ордерну форму бухгалтерського обліку показано на рисунку 2.1.

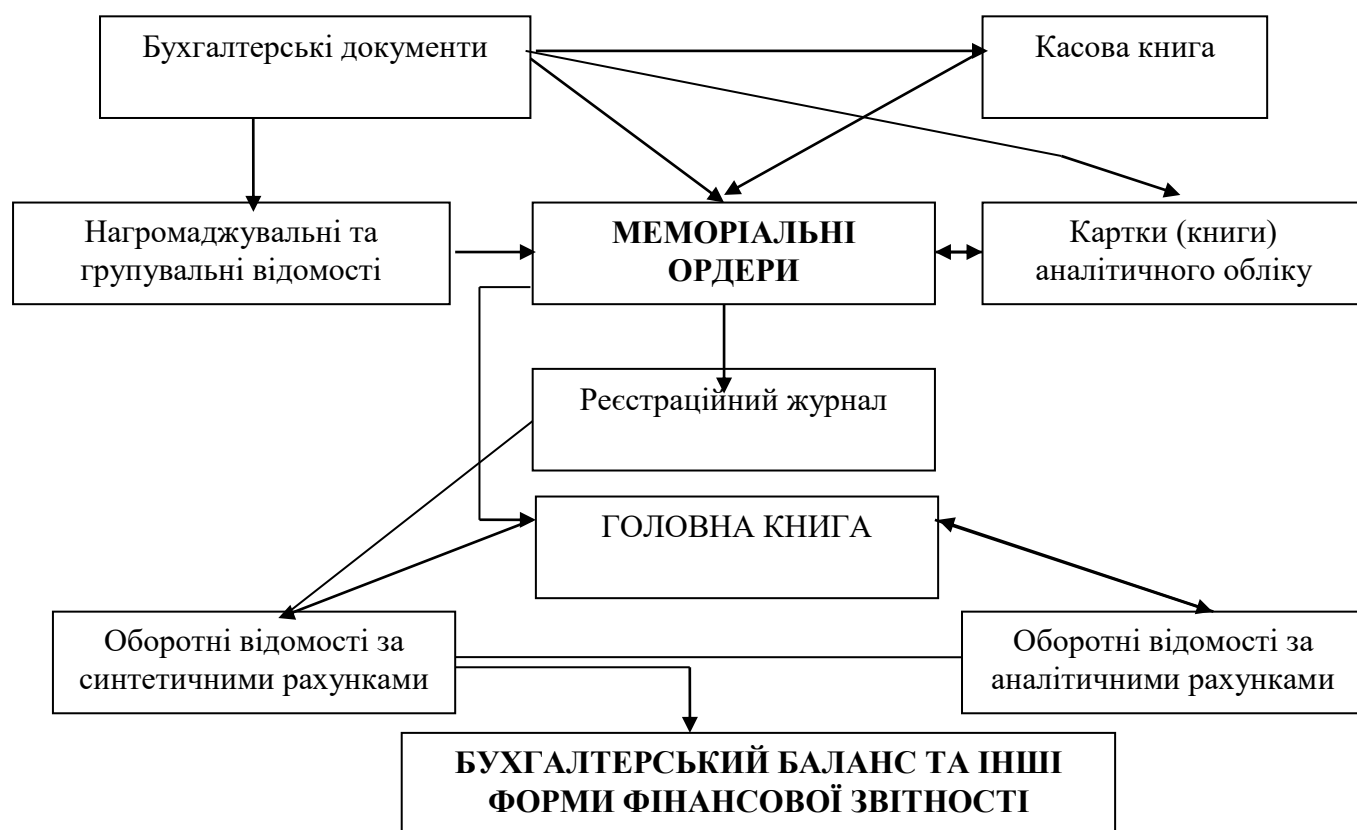

Рисунок 2.1 – Меморіально-ордерна форма бухгалтерського обліку

Джерело: сформовано автором

Всі меморіальні ордери підлягають реєстрації у хронологічному реєстрі синтетичного обліку, який називається Реєстраційним журналом, він призначений для порядкової реєстрації та контролю за збереженням меморіальних ордерів. Інформацію із меморіальних ордерів, після їх реєстрації переносять до Головної книги, особливість її складання заключається в наступному: за дебетом рахунка показують кореспондуючі рахунки, що кредитуються, а за кредитом – навпаки, рахунки, що дебетуються. По завершенню місяця обороти за дебетом і кредитом кожного рахунка переносять в Оборотну відомість по синтетичним рахункам та визначають залишки на кінець звітного місяця. При цьому обов'язковою умовою є звірка оборотів із Реєстраційним журналом, загальна сума повинна бути однаковою.

За меморіально-ордерної форми бухгалтерського обліку аналітичний облік ведеться у карточках, а записи до них здійснюють на підставі первинних документів, які подані разом із меморіальним ордером.

Що стосується нумерації меморіальних ордерів, то кожне підприємство самостійно визначає, на нашому підприємстві номер дорівнює шифру синтетичного рахунка.

По завершенню звітного періоду (місяця) складаються Оборотні відомості по аналітичних рахунках, їхні підсумки підлягають звірці із відповідними сумами відображеними в Оборотній відомості по синтетичних рахунках. Оборотні відомості за синтетичними рахунками є основою, джерелом інформації для формування фінансової звітності.

Звичайно, як і люба форма, меморіально-ордерна форма має свої плюси та мінуси, перш за все це дублювання записів, а особливо відокремлення аналітичного і синтетичного обліку, що ускладнює контроль, а перевага в тому, що первинні бухгалтерські документи зберігаються разом із меморіальним ордером, що дозволяє здійснювати контрольні заходи працівникам бухгалтерії.

Предметом кваліфікаційної роботи було обрано облік витрат і виходу продукції свинарства, на підприємстві для узагальнення інформації про витрати на виробництво і вихід продукції свинарства передбачено субрахунок 232

«Тваринництво» аналітичний рахунок 2322 «Свинарство». За дебетом зазначеного рахунку обліковуються витрати поточного року, а за кредитом – обліковується сільськогосподарська продукція та додаткові біологічні активи за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, або за виробничою собівартістю (чи собівартістю за прямими витратами) згідно вимог НП(С)БО 16 «Витрати».

На підставі Додатку 1 до наказу №4 г/д передбачено наступний перелік та склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (рисунок 2.2).

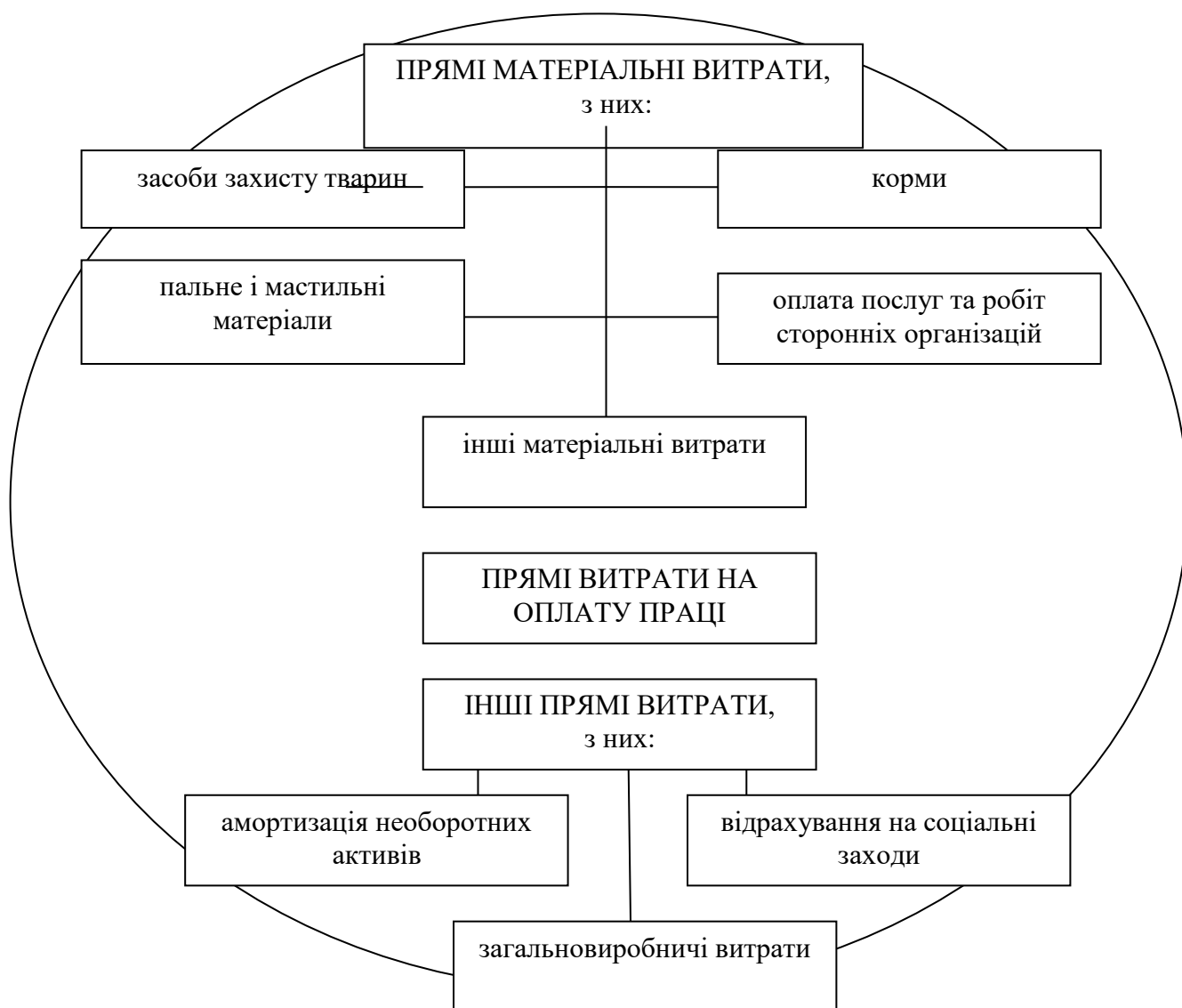

Рисунок 2.2 – Перелік та склад статей калькулювання по рахунку «Свинарство»

Джерело: сформовано автором на основі облікової політики господарства

Визначивши перелік та склад статей витрат по галузі, зупинимося на первинних документах які використовує товариство для обліку виробничих витрат, пам'ятаючи при цьому вимоги статті 9 Закону № 996-XIV, що підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи [].

Правильна організація первинного обліку на свинарських підприємствах забезпечує чіткість руху та оперативність обробки документів, своєчасність прийняття управлінських рішень, стабільність роботи бухгалтерської служби тощо.

Як показують дані статистичного спостереження найбільшу питому вагу у структурі виробничих витрат займають прямі матеріальні витрати, близько 70,0 %, а у 2021 році вона досягла позначки майже у 75,0 відсотків. При цьому левову частку займають корми, близько 50,0 % в тому числі покупні в межах – 20,0 відсотків.

Як зазначено вище, основним видом прямих матеріальних витрат у свинарстві є корми. Щоденний відпуск кормів (зернових відходів, комбікормів, кормових коренеплодів, силосу, сінажу тощо) зі складів та інших місць зберігання здійснюється на підставі Відомості витрати кормів (форма №ВЗСГ-9). Відомість на підприємстві ведеться завідувачем ферми, за кожним видом (групою) тварин у суворій відповідності до раціонів годівлі. Випишує відомість бухгалтер по тваринництву, на період не більше календарного місяця у двох примірниках.

У графі «Норматив на одну голову, кг» Відомості вписується ліміт щоденного відпуску кормів на одну голову у фізичній масі, згідно затвердженого раціону годівлі тварин. У графі «Найменування та кількість використаних кормів» щоденно записують фактично відпущені (згодовані) корми із урахуванням фактичного поголів'я тварин. У кінці кожного місяця завідувач ферми підраховує фактичні витрати кормів у натуральних показниках за групами тварин, тривалість годівлі у кормо-днях та кормових одиницях. Після підписання Відомість передають у бухгалтерію, у терміни визначені та затверджені згідно графіку документообігу.

З метою організації зведеного обліку фактичного використання кормів в розрізі видів тварин у бухгалтерії товариства ведуть Журнал обліку витрат кормів (форма №35).

Обов'язковою вимогою до бухгалтера є звірка використаних (згодованих) кормів, проведених по Відомості, із даними Звітів про рух матеріальних цінностей (форма №121), а в частині поголів'я сільськогосподарських тварин з даними Книги обліку руху тварин і птиці на фермі (форма №ПБАСГ-12).

Рисунок 2.3 – Діючі види виплат працівникам

Джерело: розроблено автором згідно внутрішніх нормативних документів підприємства та НП(С)БО 26 «Виплати працівникам»

Для оформлення списання зношених і непридатних для подальшого використання виробничого та господарського інвентарю, малоцінних та швидкозношуваних предметів, спецодягу, спецвзуття складається спеціалізована форма документу «Акт №__ на списання виробничого та господарського інвентарю» (форма №ВЗСГ-5). Якщо акт, то його повинні оформляти комісійно,

на підприємстві створена та працює постійно діюча комісія, персональний склад якої затверджується у обліковій політиці підприємства. В акті обов'язково зазначають назву активу, який підлягає списанню; код синтетичного рахунка; одиницю виміру; кількість; ціну; вартість об'єкта; причину непридатності та спосіб знищення. На зворотній стороні Акта наводиться розрахунок результатів ліквідації активу. Після підписання документ передається на затвердження керівнику господарства, після чого передається в бухгалтерію для проведення.

Оплата праці та інші соціальні виплати працівникам підприємства регулюються розробленими та затвердженими внутрішніми нормативними документами, а методологічні засади формування в бухгалтерському обліку і звітності інформації про виплати визначені у НП(С)БО 26 «Виплати працівникам».

Таблиця 2.6 – Перелік первинних документів з обліку сільськогосподарської продукції свинарства у товаристві

№ форми документу	Назва документа	Призначення документа
№ПТБАСГ - 3	Акт на оприбуткування приплоду тварин	застосовується для оформлення отриманого на фермі приплоду поросят
№ПБАСГ - 6	Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій прирізка та падіж)	на кожний випадок забою тварин, знятих із відгодівлі або нагулу, вимушеної прирізки, падежу чи загибелі від стихійного лиха тварин, або з інших причин.
№ПБАСГ - 8	Обліковий лист забою та падежу худоби	даний документ включає три розділи: I «Забій»; II «Вихід продукції»; III «Падіж». Відображається кількість голів і маса тварин забитих за день; показується вихід продукції по видах від усіх тварин, забитих за звітний день, зданої га склад; відображається число голів і маса загиблих тварин, а також кількість знятих на сан бойні з таких тварин шкір
№ПБАСГ - 9	Акт на переведення тварин із групи в групу в межах поточних біологічних активів	застосовується у всіх випадках оформлення переводу тварин із однієї статеві-вікової групи в іншу, включаючи переведення тварин в основне стадо.
№ПБАСГ - 10	Відомість зважування тварин	застосовується для визначення фактичної живої маси тварин, яка у процесі вирощування або відгодівлі тварин збільшується.
№ПБАСГ - 11	Розрахунок визначення приросту	застосовується для розрахунку визначення приросту живої маси тварин.

Джерело: сформовано автором згідно Методичних рекомендацій, затверджених наказом Міністерства аграрної політики України від 21.02.2008 року № 73

На рисунку 2.3 наглядно продемонстровано види виплат працівникам згідно внутрішніх документів товариства та які передбачені НП(С)БО 26 «Виплати працівникам».

Держава в межах своєї компетенції здійснює регулювання оплати праці, шляхом установлення мінімальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата це свого роду, державна соціальна гарантія, та є обов'язковою на всій території України.

Основним первинним документом з обліку відпрацьованого часу та нарахування оплати праці працівникам свинарства є Табель обліку робочого часу (форма №ПГС-1) та Розрахунок нарахування заробітної плати працівникам тваринництва (форма №69). Нарухування заробітної плати у галузі тваринництва, здійснюється як правило, за одержану сільськогосподарську продукцію яка фіксується у відповідних первинних документах, які представлені в таблиці 2.6.

Витрачання медикаментів, дезінфікуючих засобів, біопрепаратів та інших матеріальних цінностей оформляються в установленому порядку або: Лімітно-забірними картками на отримання матеріальних цінностей (форма №ВЗСГ-1), або Накладними внутрішньогосподарського призначення (форма №ВЗСГ-8).

Використану воду в свинарстві списують за собівартістю м³ води відповідно до Звіту про водопостачання, а електроенергію використану в галузі свинарства – за фактичною вартістю її одержання зі сторони на підставі Звіту про використання електроенергії (форма №127).

Щоденний облік руху тварин на фермі організований і ведеться завідувачем ферми у Книзі обліку руху тварин і птиці на фермі (форма №ПБАСГ-12). Книга відкривається за обліковими групами тварин, аналогічно тому порядку, що і в бухгалтерії підприємства, як по кількості голів, так і по живій масі, при цьому обов'язково враховується отриманий приріст.

Записи в книзі здійснюють на підставі первинних документів окремо в розрізі каналів по надходженню та вибуттю. Підсумкові дані Книги є підставою для складання Звіту про рух тварин і птиці на фермі (форма №ПБАСГ-13). Даний

Звіт складається щомісячно, у двох примірниках та відображає наявність і рух тварин на фермі за звітний період (місяць).

Звіт, відповідно до Методичних рекомендацій повинен складатися окремо по дорослих тваринах, які обліковуються на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» та по тваринах на вирощуванні і відгодівлі, облік яких ведуть на рахунку 21 «Поточні біологічні активи».

Працівники бухгалтерії товариства при прийомі Звіту повинні провести звірку показників, зазначених в ньому, для цього використовується інформація первинних документів. В свою чергу, Звіт після перевірки бухгалтером та проведення таксування, виступає підставою для складання Меморіального ордеру.

Однією із найбільш трудомістких та відповідальних ділянок роботи працівників бухгалтерських служб сільськогосподарських підприємств вважається обчислення фактичної виробничої собівартості одиниці калькулювання продукції (товарів, послуг) та закриття операційних рахунків. Обчислення собівартості продукції свинарства регулюється Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, наказ №132 від 18.05.2001 року.

Таблиця 2.7 – Об’єкти обліку виробничих витрат, об’єкти калькулювання, одиниця калькулювання

Об’єкти обліку витрат	Об’єкти калькулювання	Одиниця калькулювання
Свинарство		
Основне стадо (свиноматки)	поросята відлучені	1 голова
	приріст живої маси	1 центнер
Свині на вирощуванні	приріст живої маси	1 центнер
	жива маса	1 центнер
Відгодівля свиней	приріст живої маси	1 центнер

Джерело: сформовано автором згідно Методичних рекомендацій, затверджених наказом Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 року № 132

У таблиці 2.7 представлено об'єкти обліку витрат, об'єкти та одиниці калькулювання продукції у галузі свинарства.

У свинарстві калькулюється основна продукція, заради отримання якої вирощуються та утримуються сільськогосподарські тварини. Побічна продукція, яка отримується паралельно з виробництвом основної продукції, оцінюється за справедливою вартістю, нормативними витратами, цінами можливого використання тощо.

За даними таблиці 2.7 ми можемо констатувати, що об'єктами калькулювання по основному стаду у свинарстві є приплід (поросята відлучені) та приріст живої маси. Побічною продукцією свинарства виступає гній, щетина тощо, вона відповідно Методичних рекомендацій №132, не підлягає калькулюванню, а оцінюється підприємством самостійно, за раніше визначеною методикою оцінки.

Фактичні витрати на утримання основного стада свиней (свиноматки з поросятами до їх відлучення) становлять собівартість приросту живої маси і ділового приплоду. Собівартість одиниці калькулювання приросту живої маси і однієї голови приплоду на момент його відлучення від свиноматки визначається діленням загальної суми витрат на утримання основного стада (без вартості побічної продукції) на кількість центнерів приросту живої маси (включаючи живу масу отриманого приплоду).

При визначенні собівартості одного центнера живої маси поросят на момент їх відлучення від свиноматки застосовують формулу:

$$\text{вартість поросят під матками на початок року} + \text{фактичні витрати на основне стадо за поточний рік} : \text{на живу масу (без загиблих) поросят, які відлучені та які залишилися під матками на кінець року}.$$

Щоб визначити приріст живої маси молодняку тварин і тварин на відгодівлі певного виду або групи тварин необхідно:

від маси поголів'я яке було на кінець року та тварин які вибули протягом року (включаючи загиблих) відняти масу тварин які надійшли протягом року (включаючи приплід) та масу тварин, що були на початок року.

Собівартість одного центнера приросту живої маси визначається діленням загальної суми фактичних витрат на утримання відповідної групи тварин (без вартості побічної продукції) на кількість центнерів приросту живої маси.

Вартість живої маси молодняка тварин і тварин на відгодівлі визначається виходячи із витрат на їх вирощування і відгодівлю в поточному році (без вартості побічної продукції), вартості худоби що була в групі на початок року та надійшли з основного стада чи з інших джерел та вартості приплоду (без вартості загинув тварин).

Кількість живої маси становитиме масу тварин, які реалізовані, забиті, переведені в інші групи та залишені на кінець року.

Собівартість одного центнера живої маси тварин визначають як відношення їх вартості до кількості центнерів живої маси (без маси тварин, що загинули).

У сучасних умовах конкуренції і несприятливої кон'юктури на ринках збуту розмір витрат на виробництво продукції свинарства має надважливе значення. Сам процес калькулювання є невід'ємною частиною облікового процесу та основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

2.3 Впровадження автоматизованої інформаційної системи управління виробництвом

Організація та управління виробництвом на сільськогосподарських підприємствах стануть ефективніше, якщо застосовувати інформаційні новітні технології в сільському господарстві. Впровадження автоматизованих інформаційних систем на підприємстві дозволяє автоматизувати всі види обліку на підприємстві, здійснювати бізнес-планування в сільському господарстві, оптимізувати всі бізнес процеси.

Аналіз діючих на сьогодні вітчизняних програмних продуктів дав можливість визначитися, що найбільш дієвим на сьогодні є прикладне рішення для сільського господарства – «BAS АГРО. ERP» розроблена на базі раніше

випущеного продукту «BAS ERP» і містить весь його потужний функціонал як ERP системи

Програмні продукти BAS створені на платформі BAF українськими розробниками. Право власності належить польській компанії NetHelp. В лінійку рішень входять як типові, так і галузеві продукти створені на замовлення української громадської організації «Спілка Автоматизаторів Бізнесу».

Сумський національний аграрний університет є офіційним партнером «Спілки Автоматизаторів Бізнесу» зі статусом «Центр Освітніх Ініціатив» (свідоцтво №36771 від 26.06.2020 року).

Кожна програма BAS розроблена з використанням новітніх технологій та передових підходів в юзабіліті, в яких реалізовані функціональні можливості, що повністю відповідають потребам бізнесу.

При першому запуску бази автоматично стартує початкове заповнення різного роду класифікаторів, без них програма безсила (рисунок 2.5).

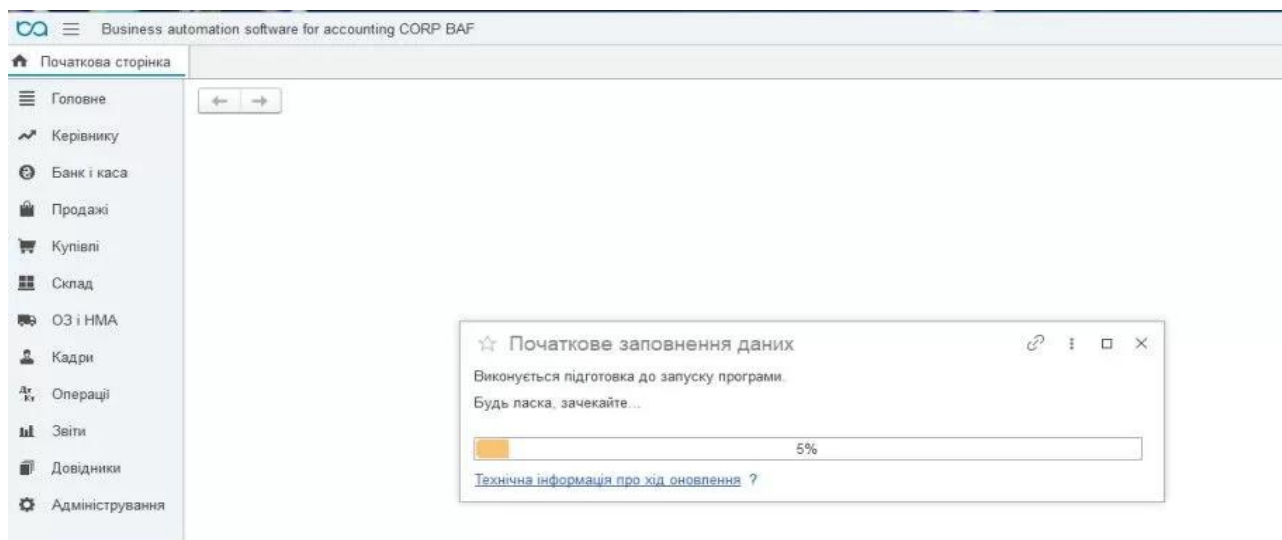

Рисунок 2.5 – Початкове заповнення даних в програмі BAS АГРО. ERP

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Для коректної роботи з настройками необхідно створити користувача з правами «Адміністратор». Розділ «Адміністрування» - меню «Настройки

користувачів і прав» - «Користувачі». Якщо розглядати покроково, то це буде мати наступний вигляд;

1. у вибраному довіднику необхідно створити нового користувача;
2. вказати «Найменування»;
3. також в настройці користувача при необхідності можна змінити мову Інтерфейсу – російська/українська.
4. зберегти записи через кнопку «Записати і закрити».

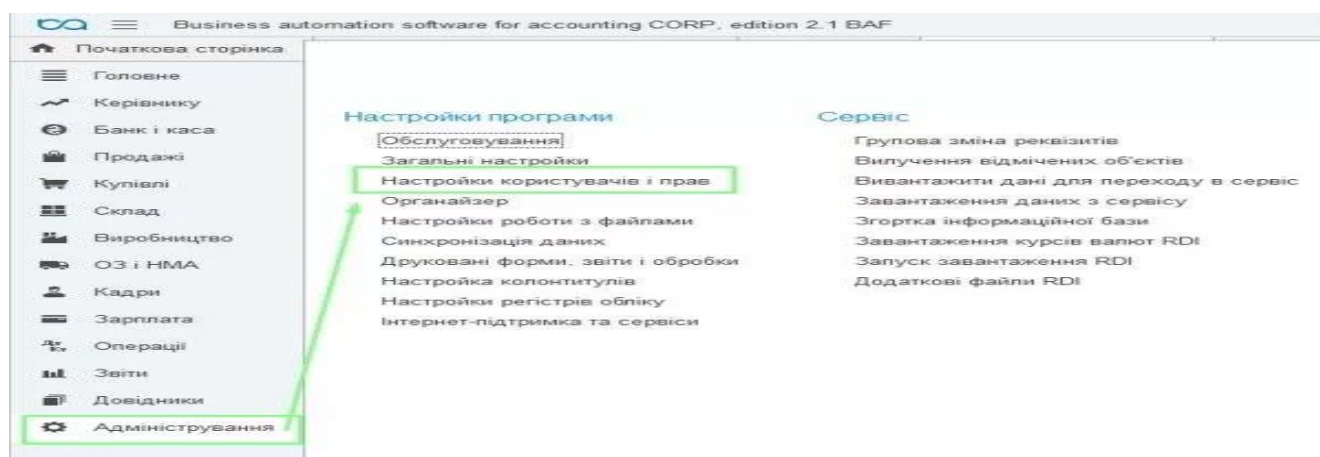

Рисунок 2.6 – Настройка користувачів і прав в програмі BAS АГРО. ERP

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

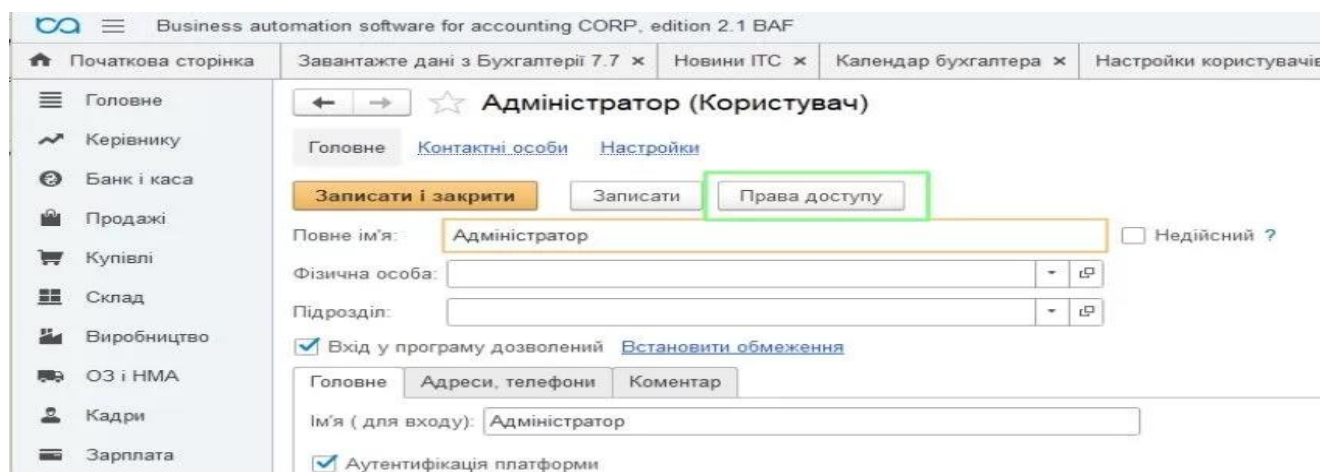

Рисунок 2.7 – Настройка користувача (адміністратора) в програмі BAS АГРО. ERP

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

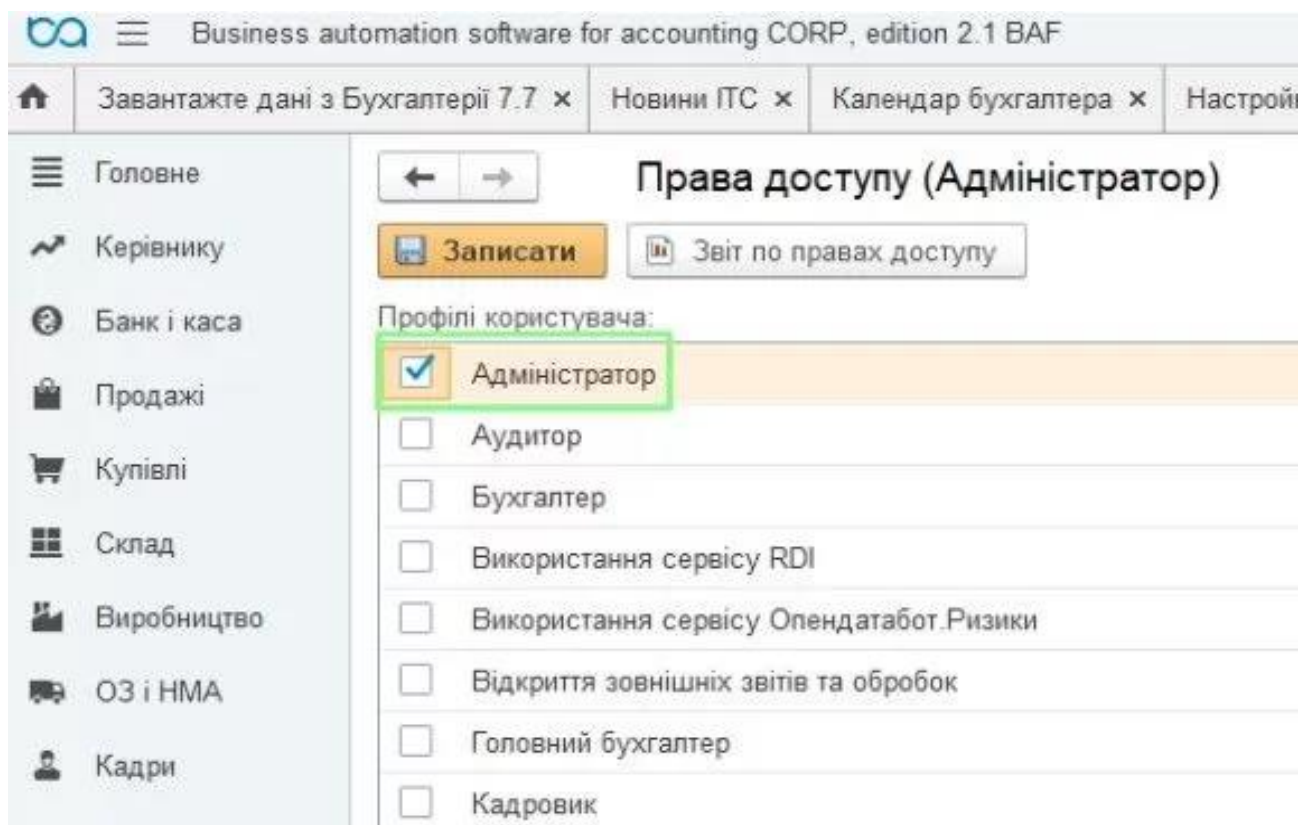

Рисунок 2.8 – Налаштування прав доступу в програмі BAS АГРО. ERP

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Таким чином, як показано на попередніх двох рисунках ми визначили коло користувачів та осіб яким надається право доступу.

Однією із важливих частин впровадження програмного продукту є заповнення основних даних про компанію (підприємство). Для цього скористаємося: розділ «Головна» - «Налаштування» - «Організації».

Основна інформація про компанію:

- скорочене та повне найменування підприємства;
- вид організації: юридична особа, фізична особа тощо;
- ідентифікаційні коди підприємства;
- коди реєстрації в податковій службі;
- юридична адреса тощо.

В подальшому програма BAS АГРО. ERP буде автоматично заносити дану інформацію в первинні документи та відповідні форми звітності. Якщо на даному

етапі певна інформація не заповнена, або в процесі використанні вона змінилася Користувач-Адміністратор зможе її доповнити (змінити) в будь-який час.

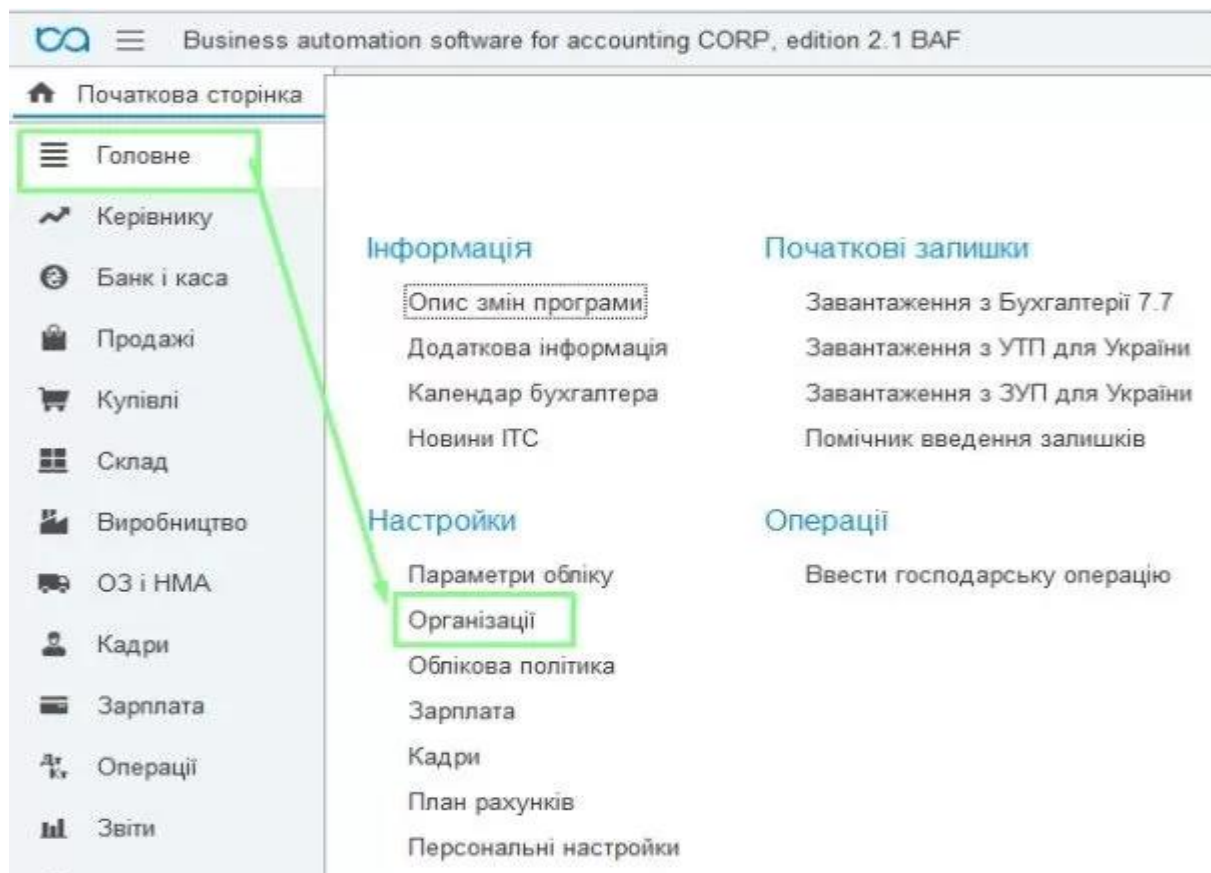

Рисунок 2.9 – Офіційна інформація про компанію в програмі BAS АГРО. ERP

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Після того, як інформацію буде внесено, необхідно її зберегти через «Зберегти і закрити».

Наступним важливим етапом являється створення облікової політики підприємства, тобто внутрішнього нормативного документу, в якому закріплюються підходи до обліку операцій, які забезпечать достовірне та доречне подання інформації у фінансовій звітності.

Як зазначено у статті 1 Закону №996-XIV та пункті 3 розділу 1 НП(С)БО 1, облікова політика суб'єкта господарювання – це сукупність принципів, методів і

процедур, що їх використовує підприємство для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [21].

Для створення облікової політики необхідно скористатися: розділ «Головна» - «Налаштування» - «Облікова політика».

Рисунок 2.10 – Створення облікової політики в програмі BAS АГРО. ERP

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Облікову політику підприємства обов'язково потрібно створити і заповнити до початку введення документів. При цьому бухгалтерська програма BAS має ряд обов'язкових налаштувань, які необхідно заповнити:

- = дата початку діяльності підприємства;
- = схема оподаткування – «податок на прибуток», «не платник», «єдиний податок», «фіксований сільськогосподарський податок» тощо;
- = методи оцінки запасів – ФИФО, середньозважена тощо;
- = які класи рахунків з обліку витрат будуть використовуватися;
- = по яких цінах обліковується собівартість виконаних робіт (наданих послуг) власними підрозділами або замовниками;
- = вказуються методи розподілу накладних витрат на виробничу собівартість продукції;
- = та інші не менш важливі питання пов'язані з діяльністю підприємства.

В подальшому внесення змін до облікової політики можливі, однак після цього необхідно пере провести всі без виключення введені первинні документи.

На рисунку 2.11 представлено фрагмент облікової політики підприємства в частині формування витрат на основне виробництво.

Важливим елементом настройки програми є визначення параметрів обліку: розділ «Головна» - «Настройки» - «Параметри обліку».

Рисунок 2.11 – Облікова політика в частині Витрат на виробництво

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

В даному розділі необхідно указати параметри ведення обліку, які являються загальними для всіх користувачів даної інформаційної бази. Всі параметри згруповані в розрізі відповідних закладок:

А. Банк і готівка.

У даній закладці необхідно вказати, чи планує підприємство розрахунки в іноземній валюті, настроїти можливі валюти (у програмі уже передбачені настройки для євро та доларів), передбачити параметри обліку курсових різниць, вказати чи ведеться облік готівки в касах у відокремлених підрозділах, налаштувати нумерацію сторінок касової книги і інші можливі та важливі параметри обліку грошей.

Б. Розрахунки з контрагентами. Визначитися з методом ведення обліку розрахунків, по платіжних документах, чи в розрізі покупців та постачальників. З

метою ефективного контролю заборгованості, передбачити терміни оплати покупців, та строки сплати постачальникам.

В. Запаси. Зазначити, чи є необхідність по рахунках 20, 26, 28 вести аналітичний облік в розрізі окремих складів, чи партій запасів. Також проставити відмітку в настройках можливості списання запасів в разі відсутності залишків, ведення обліку зворотної тари, ведення обліку бланків суворої звітності тощо.

Г. Виробництво. Визначити та закріпити види виробничої діяльності, зазначити тип планових цін, методичні підходи щодо визначення фактичної собівартості одиниці сільськогосподарської продукції тощо.

Поскільки підприємство є діючим, то звичайно у нього на рахунках є залишки, щоб внести вхідні залишки, необхідно зробити два кроки:

перший – ввести у форму дату введення залишків; другий – для введення залишків по кожному рахунку необхідно вибрати відповідну функцію «Ввести залишки по рахунку».

Для кожного рахунку буде створено окремий спеціальний документ для внесення залишків. Для прикладу на рисунку 2.12 приведено зразок зазначеного вище спеціального документа по рахунку 10 «Основні засоби».

N	Рахунок	Інв. №	Основний засіб	Підрозділ	Рахунок аморти...	Поточна вартість (БО)	Аморт
1	104	00-00054	Сервер	Адміністрація	131	54 000.00	

Рисунок 2.12 – Документ «Введення залишків по рахунку 10 «Основні засоби» станом на 31.12.2020 року»

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Для того, щоб перевірити коректність внесення залишків по рахунках сформуємо «Оборотно-сальдову відомість».

Для цього необхідно виконати наступні дії: розділ «Звіти» - «Стандартні звіти» - «Оборотно-сальдова відомість».

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
00		73 089,50				73 089,50
1	52 200,00				52 200,00	
10	54 000,00				54 000,00	
13		1 800,00				1 800,00
2	20 889,50				20 889,50	
20	20 889,50				20 889,50	
Разом	73 089,50	73 089,50			73 089,50	73 089,50

Рисунок 2.13 – Формування оборотно-сальдової відомості по синтетичних рахунках

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Наступним етапом є формування загальних довідників, які в програмі згруповані по відповідним розділам бухгалтерського обліку.

Купівлі та продажі	Товари і послуги	ОЗ і НМА	Зарплата і податки
Контрагенти	Номенклатура	Основні засоби	Співробітники
Договори	Склад	Нематеріальні активи	Фізичні особи
Валюти	Класифікатор одиниць виміру	Способи відображення витрат	Виробничий календар
	Класифікатор кодів для ГН	Об'єкти бухгалтерського обліку	
	Коды номенклатури для ГН	Податкові групи ОЗ	
	Класифікатор КОДТУ		

Рисунок 2.14 – Загальні довідники по відповідних розділах бухгалтерського обліку

Джерело: дані наведені на основі програмного продукту, що пропонується для впровадження

Враховуючи, що підприємство працююче, то як рекомендують розробники, нами було спочатку введено залишки по рахунках на початок року, а потім були доповнені загальні довідники в розрізі окремих розділів бухгалтерського обліку.

Підсистема МСФЗ в програмі BAS АГРО. ERP дозволяє виконувати наступні завдання:

- відображення документів оперативного обліку у фінансовому обліку;
- підготовка звітності: відповідно до принципів міжнародних стандартів фінансової звітності, включно із можливістю налаштування додаткових звітів для перевірки та аналізу облікових даних; за правилами управлінського обліку, побудованими на основі МСФЗ.

Для успішного та зручного виконання завдань підсистема містить:

= план рахунків фінансового обліку з можливістю налаштування згідно з обліковою політикою товариства;

= гнучкі шаблони та правила формування проводок (наприклад - дані для реєстрації документів у міжнародному обліку можуть вибиратися не окремо для кожного документу, а одночасно для всіх документів; можливість сформувати на основі одного документа кілька проводок, тощо);

= генератор звітів для підготовки форм публічної фінансової звітності, включно із заздалегідь налаштованими комплектами звітних форм з ієрархічною структурою показників.

Передбачена у модулі можливість розшифрування (drill-down) показників аналітичних звітів у стандартні бухгалтерські звіти з деталізацією до вихідного документа. Використання підсистеми дає змогу скоротити витрати часу на отримання звітності в порівнянні з її підготовкою зовнішніми консультантами.

Таким чином, сформуємо основні переваги модуля: можливість формування звітів для різних користувачів; зручне та безпомилкове заповнення звітності; відповідність звітів вимогам міжнародних стандартів; швидке розміщення на власному сайті; можливість друку або збереження у форматі pdf; легка перевірка даних.

Розроблена на новітній версії технологічної платформи програма BAS АГРО. ERP, дозволяє:

- *забезпечити високу надійність, продуктивність і масштабованість системи;
- *організувати роботу із системою через Інтернет, або у «хмарному» режимі;
- *створювати мобільні робочі місця;
- *налаштовувати інтерфейс для конкретного користувача, з урахуванням ролі користувача, його прав доступу та індивідуальних налаштувань.

Механізм функціональних опцій, реалізований в системі «BAS АГРО. ERP», дозволяє «вмикати» або «вимикати» окремі функціональні частини прикладного рішення без програмування тобто зміни конфігурації.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА

3.1 Методичні підходи до оцінювання ефективності виробництва продукції свинарства

Економічна ефективність як складна категорія економічної науки охоплює всі сторони практичної діяльності людини, усі стадії суспільного відтворення, а також є основою формування критеріїв цінності прийнятих управлінських рішень

Слід відзначити, що у філософському розумінні категорія «ефективна діяльність» характеризує найбільший результат від будь-яких дій, пов'язаних із нею. Найбільш поширеним є розуміння економічної ефективності, яке розкривається у понятті «ефективність виробництва» та розглядається, як співвідношення корисного результату та затрат факторів виробничого процесу.

Підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств є важливою проблемою, від вирішення якого залежить рівень розвитку аграрного сектору економіки держави, продовольчої безпеки та рівня життя населення. Це звичайно в першу чергу стосується однієї із найбільш наукомісткої та високотехнологічної галузі – свинарства.

Серед економічних показників ефективності сільськогосподарського підприємства важливу роль відіграють показники окупності та рентабельності як вартісні показники ефективності сукупності видів діяльності. Важливе значення мають показники собівартості одиниці виробленої продукції – це обернені вартісні часткові показники ефективності виробництва продукції.

При дослідженні питань розроблення методики оцінки ефективності функціонування підприємства першочерговим є визначення певних вимог. Вважаємо, що методика оцінки ефективності функціонування

сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства відповідати наступним вимогам:

*давати об'єктивну кількісну оцінку ефективності функціонування підприємства;

*враховувати галузеві особливості;

*мати простий та зрозумілий алгоритм оцінювання.

Таблиця 3.1 – Традиційна система показників ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств

Вид ефективності	Вид ресурсу, що використовується	Показник
Технологічна ефективність	Земельні ресурси	урожайність
	Трудові ресурси	продуктивність праці
		трудомісткість
	Матеріальні витрати	матеріаловіддача
		матеріаломісткість
	Основні виробничі фонди	продуктивність тварин
Соціальна ефективність	Трудові ресурси	розмір фонду споживання в розрахунку на одного середньорічного працівника
		сукупні реальні доходи
		оплата праці
		співвідношення сукупних реальних доходів і прожиткового мінімуму
Екологічна ефективність	Навколишнє середовище	зниження рівня забруднення навколишнього середовища
		підвищення економічної ефективності природоохоронних та природо відновлювальних заходів
		збільшення обсягів виробництва екологічної продукції
		збільшення частки екологобезпечного виробництва
Економічна ефективність	Трудові ресурси, матеріальні витрати, виробничі фонди	собівартість сільськогосподарської продукції
	Узагальнюючий показник	рентабельність
	Узагальнюючий показник	фінансова стійкість
	Узагальнюючий показник	платоспроможність

Джерело: сформовано автором

Пропонований методичний підхід має універсальний характер, у кожному конкретному випадку його можна розширити залежно від визначення цілей, ринкової ситуації, особливостей галузі та наповнити кожний етап відповідним

змістом. Основною метою оцінки ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства розглядається необхідність розробки заходів щодо її підвищення.

Вивчення конкурентного середовища основних ринків продукції свинарства, на яких функціонує досліджуване підприємство доцільно проводити за загальноприйнятою методикою в наступній послідовності:

1. визначення продуктових і географічних меж ринку.
2. визначення суб'єктів ринку.
3. аналіз привабливості ринку.
4. оцінка рівня монополізації.
5. визначення меж груп підприємств із слабкою та сильною позицією і лідерів.
6. аналіз бар'єрів входу на ринок потенційних конкурентів.
7. аналіз бар'єрів виходу із ринку.
8. оцінювання доступності ринку.
9. підсумкова оцінка стану конкурентного середовища на ринку.

Зведену оцінку стану конкурентного середовища на ринку, на основі якої розробляють рекомендації щодо розвитку конкурентного середовища доцільно подати в табличній формі.

Вважаємо, що метод оцінки ефективності підприємств з виробництва продукції свинарства повинен відповідати наступним основним вимогам:

- простота розрахунку;
- наочність одержаних результатів;
- одержання об'єктивної кількісної оцінки рівня ефективності й можливості визначення переваг і проблемних місць у діяльності;
- врахування специфіки галузі та підприємств.

Розглянемо систему показників оцінки ефективності виробництва продукції свинарства за визначеною вище схемою. Як відомо, на підвищення ефективності виробництва продукції свинарства в значній мірі впливає значення та використання на практиці системи показників, які повинні надати об'єктивну

оцінку рівня господарювання, стимулювати раціональне використання виробничих факторів. Зазначимо, що в галузі свинарства, як і у цілому по сільському господарству, визначення показника економічної ефективності пов'язано із численними факторами, тому мало ймовірно визначити його на основі одного показника. У зв'язку з цим можна впевнено стверджувати, що лише на основі системи показників можна оцінити ефективність свинарства, враховуючи при цьому завантаженість виробничих приміщень, якість і конкурентоспроможність продукції.

Очевидно, у даному випадку і з достатньою повнотою та точністю можна виокремити об'єктивний критерій економічної ефективності – досягнення з найменшими затратами більших обсягів виробництва для якнайповнішого задоволення потреб споживачів у якісній та безпечній продукції. Вважаємо, що доцільно використовувати систему показників, а саме: натуральних, вартісних, прямих, непрямих, часткових, узагальнених тощо. При цьому необхідно пам'ятати, про органічне поєднання вартісних і натуральних показників ефективності.

Отже, ефективність виробництва продукції свинарства – це комплексне поняття, яке відображає вплив різних факторів та визначається на основі системи натуральних і вартісних показників. Пам'ятаємо, що натуральні показники можуть набувати значення речових, які характеризують збільшення обсягів, підвищення якості та покращення асортименту виробленої продукції, а також соціальних, які відображають покращення умов праці.

До групи натуральних показників слід віднести: продуктивність свиней; середньодобовий приріст живої маси молодняку свиней або свиней на відгодівлі; обсяги виробленої свинини (у живій вазі) на одну основну, одну середньорічну свиноматку, одну голову на відгодівлі; плодючість свиней; вихід приплоду на 100 свиноматок; вихід ділових поросят на одну основну свиноматку або перевірених свиноматок; коефіцієнт обороту основних свиноматок по розплоду; тривалість вирощування та відгодівлі свиней до встановлених кондицій; обсяги виробництва м'яса свиней на 100 га ріллі; оплата корму або його витрати на одиницю

приросту; продуктивність праці в розрахунку на одного середньорічного працівника свинарства або трудомісткість виробництва 1 ц свинини.

До групи вартісних показників відносять: обсяги валової та товарної продукції свинарства на 100 га ріллі; обсяги виробництва валової продукції на середньорічного працівника галузі; собівартість 1 ц приросту живої ваги; а також 1 голови вирощеного молодняку; прибуток від реалізації 1 ц живої ваги; рівень рентабельності (або окупності виробничих витрат).

Вище зазначена система показників залежно від завдань і цілей дослідження може бути спрощеною або доповненою низкою показників, але в цілому вона дає змогу всебічно охарактеризувати економічну ефективність виробництва продукції свинарства в аспекті технологічної (виробничої) ефективності, що характеризують рівень внутрішньої ефективності.

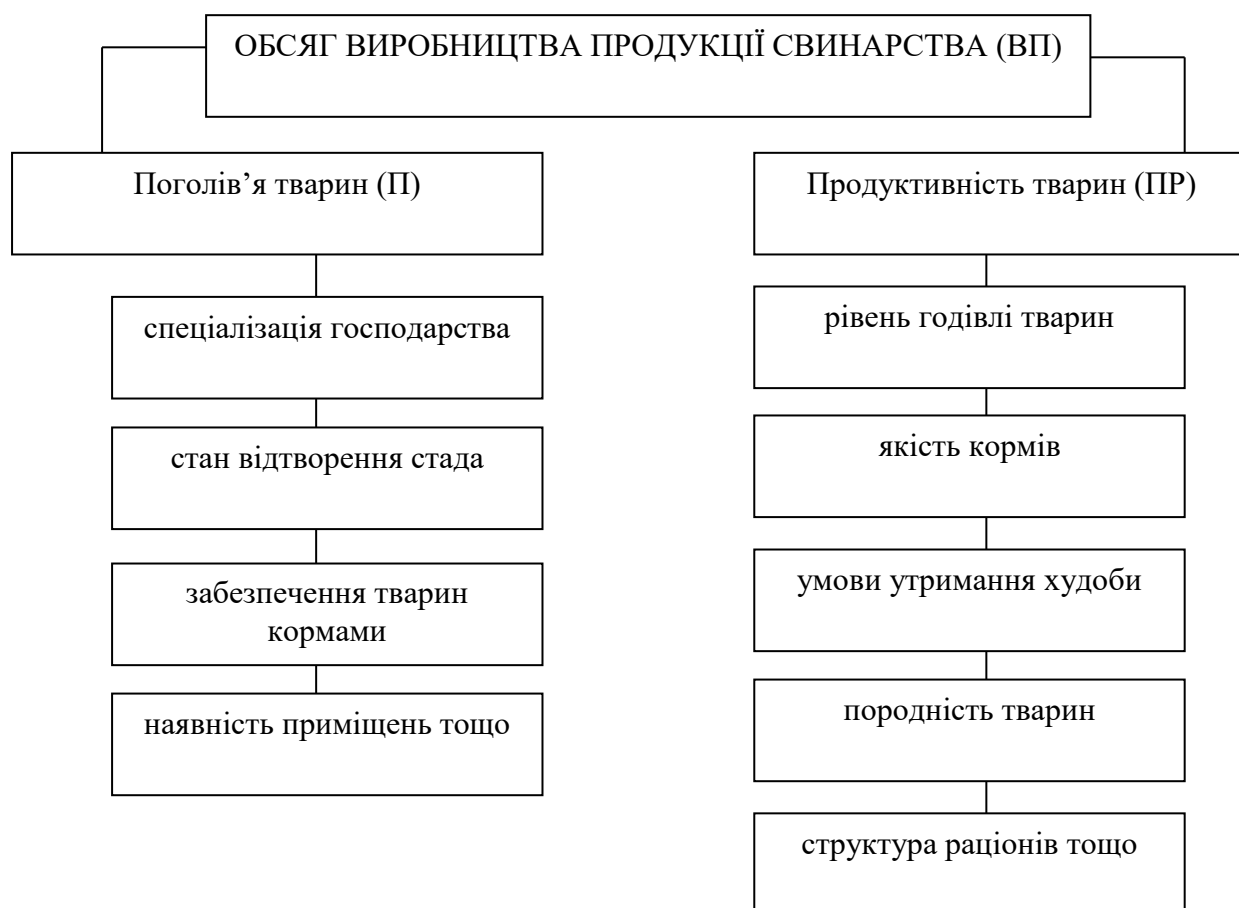

Рисунок 3.1 – Структурно-логічна модель факторного аналізу обсягу виробництва продукції свинарства

Джерело: сформовано автором

Підвищення ефективності функціонування стає одним з основних завдань менеджменту підприємства. Отже важливо, щоб управлінський персонал провів порівняльний аналіз результатів діяльності йому подібних, це дасть можливість виявити основні фактори її підвищення.

Як показують доступні зарубіжні літературні джерела, за кордоном набув популярності бенчмаркінг - модель безперервного поліпшення процесів, або ще її називають «Цикл Шухарта-Демінга» (рисунок 3.2).

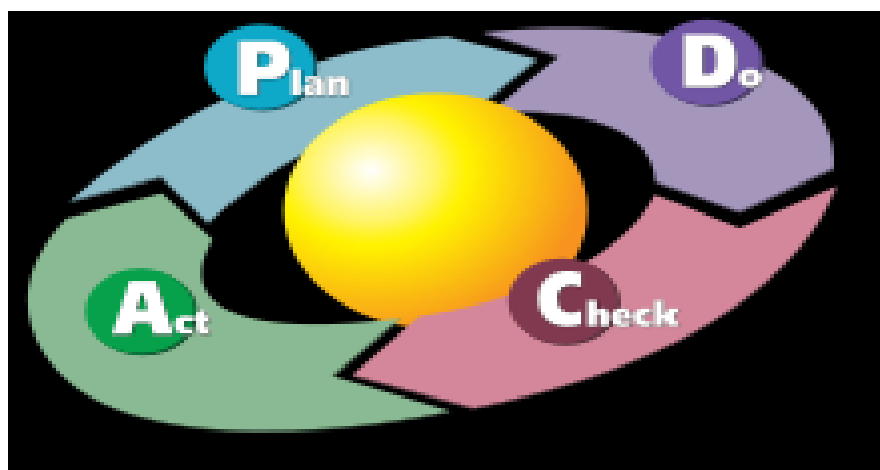

Рисунок 3.2 – Цикл Шухарта-Демінга: плануй (Plan), роби (Do), перевіряй (Check), впливай (Act).

Основний принцип бенчмаркінгу (*від англ. Benchmarking*) – «для того, щоб знайти ефективне рішення в сфері конкуренції, необхідно знати найкращий досвід інших підприємств, які досягли успіху у подібних умовах».

Прийнято класифікувати бенчмаркінг за двома критеріями:

- *за джерелами даних;
- *за цілями проведення.

В міжнародній практиці на сьогодні функціонує система підтримки підприємств під назвою Agri Benchmark, що базується на бенчмаркінгу. Дана глобальна некомерційна мережа, об'єднує економістів, консультантів, товаровиробників і спеціалістів ключових галузей сільського господарства. Agri Benchmark використовує стандартні методи для аналізу сільськогосподарських

виробничих підприємств та їх рентабельності. Дана система на початковій стадії умовно поділялася на три підсистеми в залежності від галузі.

Підсистема Agri Benchmark Cash Crop об'єднує експертів галузі рослинництва із 37 країн світу, в тому числі і з України.

Підсистема Agri Benchmark Beef Sheep на етапі створення об'єднувала товаровиробників експертів з виробництва яловичини, а з 200 року до проекту приєдналися також представники галузі вівчарства. На сьогодні це більше 20 країн світу, в тому числі Україна.

Підсистема Agri Benchmark Dairy об'єднала товаровиробників молока та експортерів із 13 європейських країн, а також наукових установ 6 країн.

Життя не стоїть на місці, а розвивається, відповідно був створений проект Pig. На сьогодні він об'єднав спеціалістів-аналітиків 10 світових держав, які забезпечують понад 80 відсотків виробництва свинини.

Основними цілями системи Agri Benchmark є:

- *започаткування довгострокової співпраці між економістами та сільськогосподарськими товаровиробниками;

- *опрацювання дієвих інструментів для аналізу галузей сільського господарства по всьому світу;

- *порівняння типових господарств (виробничих систем, витрат виробництва, ефективності, перспектив розвитку);

- *визначення основних драйверів у галузі сільського господарства;

- *надання інформації для всіх клієнтів, які прагнуть посилити свої позиції.

Таким чином, можна зробити проміжний висновок, бенчмаркінг надає підприємству можливості вивчення передового світового досвіду, використання сучасних методів організації виробництва й управління підприємством, що в свою чергу є підґрунтям для реалізації отриманих навиків на базі власного підприємства.

Звичайно міжнародний досвід добре, але принципи бенчмаркінгу ми можемо успішно використовувати у вітчизняній практиці, впроваджувати в

системах інформаційно-консультаційного обслуговування вітчизняних товаровиробників.

Результативність вище перелічених показників, перш за все залежать від строгого дотримання умов, пов'язаних з організаційно-правовою структурою, з впорядкуванням відносин, що виникають у процесі використання майна, рівнем виробництва, мотивацією праці, а також соціальною атмосферою на підприємстві.

3.2 Оцінка ефективності виробництва продукції свинарства

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, зокрема продукції свинарства, є невід'ємною частиною дослідження кваліфікаційної роботи, особливістю якого є наявність труднощів у врахуванні всіх складових та визначенні вектора впливу на досліджувану категорію сільськогосподарських товаровиробників.

Сільськогосподарське підприємство з виробництва продукції свинарства, до яких відноситься об'єкт дослідження є відкритою, динамічною системою, котра включає значну кількість елементів та вирізняється від інших великою кількістю зв'язків між ними та з іншими системами.

Підтвердженням цьому наведемо думку відомого французького публіциста Серванта-Шрайбера, який відмічав, що менеджмент бізнесу західноєвропейських країн, які звикли все обчислювати в тоннах сировини, обладнання та капіталу, не відразу помітили, що сучасна сила – це здатність здійснювати інноваційні розробки, перетворювати їх у реальну продукцію, раціонально організувати роботу щодо продуктивного використання ресурсів, тобто процес виробництва розглядається в єдності «наука – технологія – управління».

Найважливішою умовою підвищення економічної ефективності виробництва продукції свинарства розглядається раціональне використання виробничого потенціалу та отримання від нього більшої віддачі за умови мінімального негативного впливу на навколишнє природне середовище та реалізації програм соціального партнерства.

Як зазначають вітчизняні та іноземні економісти-науковці, європейські країни з розвиненим сільським господарством, ну і звичайно Україна, значно відстають від США за продуктивністю праці більше, ніж за показником фондоозброєності. Основною рушійною силою, як відзначають експерти у США виступають більш якісні основні активи, а саме головне – їх оптимальна структура та досконала організація технології виробництва. Тобто напрашується висновок, що серед основних факторів, які забезпечують високу продуктивність галузі свинарства, є організація виробництва, яка забезпечує ефективне використання виробничих ресурсів, а не обсяги чи якість виробничих фондів.

Проведені нами дослідження підтверджують, що кінцеві економічні результати діяльності формуються під впливом наступних складових: на 25 % залежать від біологічного, на 30 % - від технологічного та близько 25 % - від кадрового ресурсу.

Слід відмітити, що в цілому по Україні використовуються універсальні породи свиней з великим вмістом у тушах жиру, високими витратами кормів, що не сприяє забезпеченню виробництва конкурентоспроможної свинини.

Таблиця 3.2 – Групування середніх і великих сільськогосподарських підприємств за рівнем середньодобових приростів свиней у 2020 році

Групи за середньодобовим приростом свиней, г	Кількість господарств у групі	Поголів'я по господарству, гол.	Середньодобовий приріст, г	Рентабельність (збитковість), %	Частка кормів у виробничій собівартості, %
до 80,0	144	507	41	-47,0	57,8
80,1 – 160,0	253	339	116	-37,7	54,7
160,1 – 240,0	256	735	204	-19,5	60,6
240,1 – 320,0	217	1116	274	3,6	56,0
320,1 – 400,0	182	1928	358	5,4	62,5
400,1 – 480,0	132	2689	433	11,0	68,6
більше 480,0	227	6594	624	4,8	68,7
Всього	1410	1978	477	3,5	66,8

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики

України

З метою здійснення поглибленого аналізу нами за офіційними даними Державної служби статистики України, було здійснено групування середніх і великих сільськогосподарських підприємств за рівнем середньодобових приростів живої маси тварин, яке наглядно підтвердило що показники продуктивності свиней у сільськогосподарських підприємствах 1 – 3 груп (близько 240 грам) не забезпечують прибутковість вирощування й реалізації свиней.

Необхідно зазначити, що для даної категорії підприємств корпоративного сектору аграрної економіки характерний низький технологічний рівень виробництва, як наслідок не забезпечується отримання прибутку (таблиця 3.2). Вважаємо, що у цих групах господарств-виробників продукції свинарства не приділяється належна увага кормо виробництву, порушується технологія виробництва свинини, не дотримуються нормативно визначені параметри мікроклімату, і як наслідок погіршується фінансовий стан підприємства. Хочеться відмітити, що по групі де середньодобовий приріст був в межах 400,1 - 480,0 грам, отримано найвищий рівень прибутковості, в межах 11,0 відсотків.

Таблиця 3.3 – Групування середніх і великих сільськогосподарських підприємств за обсягами реалізації продукції свинарства у 2020 році

Групи за обсягом реалізації свинини, ц	Кількість господарств у групі	Приріст свиней на одне господарство, ц	Поголів'я на одне господарство, гол	Середньодобовий приріст, %	Рентабельність (збитковість), %
до 500	823	187	253	203	-30,8
501 – 1000	150	755	785	263	-20,4
1001 – 5000	234	2570	1903	370	-5,9
5001 – 10000	45	6874	4524	416	4,8
10001 – 25000	42	27681	13487	562	8,5
25001 – 50000	13	42502	23874	488	21,4
більше 50000	12	156993	73599	584	4,5
Всього	1319	3581	2053	478	3,5

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України

У сучасних соціально-економічних умовах підприємства, що займаються свинарством можуть ефективно працювати лише за наявності споживчого попиту на продукцію галузі, який визначає кількість та якість продукту, яку споживачі готові та спроможні купити за поточною ціною.

За результатами представленими у таблиці 3.3 сільськогосподарські підприємства (група 7) реалізують понад 50000 центнер у розрахунку на одне господарство і в структурі реалізації займають близько 41,3 %.

Таблиця 3.4 – Склад та структура реалізованої продукції сільського господарства

Назва виду продукції	2020 рік			2021 рік			2022 рік		
	кількість, ц	вартість, грн.	%	кількість, ц	вартість, грн.	%	кількість, ц	вартість, грн.	%
Культури зернові та зернобобові									
культури зернові та зернобобові, всього	21071	10015956	20,8	846	520089	1,1	4223	2019174	3,7
у тому числі: пшениця	15404	7532119	15,6	622	385083	0,8	854	479731	0,9
кукурудза на зерно	5464	2409419	5,1	224	135006	0,3	3261	1482840	2,7
ячмінь	86	33806	0,1	0	0	0,0	108	56603	0,1
Насіння культур олійних									
насіння культур олійних, всього	10660	13834163	28,8	6955	11724999	24,7	12446	16418224	30,0
у тому числі: боби сої	384	384400	0,8	0	0	0,0	1369	1436400	2,6
насіння соняшнику	10276	13449763	28,0	6955	11724999	24,7	11077	14981824	27,4
Тварини сільськогосподарські живі									
сільськогосподарські тварини живі, всього	6656	24216854	50,4	9588	35206129	74,2	7119	36229915	66,3
у том числі: свині	6656	24216854	50,4	9588	35206129	74,2	7119	36229915	66,3
Разом по підприємству	*	48066973	100,0	*	47451217	100,0	*	54667313	100,0

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності форма №21-заг (річна)

Незважаючи на суттєве домінування даної групи господарств, рівень рентабельності досить скромний в порівнянні з іншими групами господарств. Про що це може говорити, зробимо припущення про те, що значні обсяги продукції свинарства ця група підприємств переробляє на власних потужностях і відповідно забезпечує вищі показники в цілому по господарству за рахунок пропозиції продукції переробки. Звичайно такий підхід є виправданим, оскільки додана вартість залишається в розпорядженні господарства-виробника продукції, а не переробного підприємства.

Найвищий рівень прибутковості зафіксовано по 6 групі, хоча середньодобовий приріст значно нижчий ніж по групі 5 та 7. Як правило на це вплинув високий рівень закупівельної ціни та відносно низька собівартість реалізованої продукції свинарства.

У таблиці 3.4 можна наглядно побачити, що досліджуване товариство «Піщане» відноситься за обсягом реалізації свинини до 4 групи. В структурі доходу від реалізації в цілому по господарству питома вага по роках становить: 2020 рік – 50,4 % 2021 рік – 74,2 %; 2022 рік – 66,3 %.

Таблиця 3.5 – Виробництво сільськогосподарської продукції в розрізі видів продукції

(тис. грн. (з одним десятковим знаком))

Назва виду продукції	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	виробнича собівартість,	питома вага, %	виробнича собівартість,	питома вага, %	виробнича собівартість,	питома вага, %	по собівартості.	%
Продукція тваринництва								
Усього продукція тваринництва –	19469,3	50,3	29750,8	60,5	30600,3	57,6	11131,0	157,2
Жива маса приросту тварин від відгодівлі та нагулу:	13176,1	34,0	20712,8	42,2	19653,1	37,0	6477,0	149,1
свиней	13176,1	34,0	20712,8	42,2	19653,1	37,0	6477,0	149,1
Інша продукція тваринництва	6293,2	16,3	9038,0	18,3	10947,2	20,6	4654,0	173,9
Разом по підприємству	38702,9	100,0	49127,9	100,0	53076,4	100,0	14373,5	137,1

Джерело: розраховано автором за даними форми 50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств»

При цьому закупівельна ціна сільськогосподарських тварин живих (свині) по роках сформувалася в середньому: 2022 рік – 5089,0 грн.; 2021 рік – 3671,9 грн. 2020 рік – 3638,4 гривень за центнер.

Таблиця 3.6 – Наявність живих сільськогосподарських тварин

(голів)

Назва показника	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)
Із загальної кількості свиней:				
свиноматки основні	398	364	468	70
свиноматки, що перевіряються	54	69	77	23
свинки ремонтні старше 4-х місяців	0	40	50	50
поросята до 2-х місяців	860	750	1093	233
Із загальної кількості свиней:				
поросята живою масою до 20,0 кг	860	750	1653	793
Свині на відгодівлі:				
живою масою від 50,0 до 80,0 кг	2920	2010	630	-2290
живою масою від 80,1 до 110,0 кг	760	832	890	130
живою масою понад 110,1 кг	350	510	390	40

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності форма №24 (річна)

Поголів'я свиней згідно статистичних даних форми №24 (річна), представлених в таблиці 3.6 має тенденцію до зростання. Крім групи тварин «Свині на відгодівлі, живою масою від 50,0 до 80,0 кг», але це пояснюється ситуацією яка склалася в державі у зв'язку з війною. Тому що, господарство масово забивало тварин та видавало населенню та військовим частинам для харчування, побоюючись взагалі втрати поголів'я свиней. По інших полувікових групах спостерігається, хоча і незначне але поліпшення ситуації. Доцільно відмітити, якщо в цілому по державі спостерігається зниження поголів'я в галузі свинарства, то господарство «Піщане» втрималося та не допустило його зменшення.

Якщо брати в цілому по країні, то можна спостерігати значне перевищення кормів, в межах до 4,31 ц кормових одиниць і хоча останні роки прослідковується

тенденція до їх скорочення, все ж кормів по факту витрачається більш ніж у два рази порівнюючи з науково обґрунтованими нормами.

Науково доведено, що економічно доцільним вважається виробництво свинини, коли на 1 ц приросту, витрачається від 6 до 7 кормових одиниць, упродовж відгодівельного періоду (в межах 6 – 7 місяців), а показник живої маси тварини однієї голови досягає за цей період 100 – 110 кг.

Таблиця 3.7 – Склад та структура операційних витрат за елементами в цілому по підприємству

Види витрат	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%
Прямі матеріальні затрати	18893	53,1	24434	54,5	24696	51,6	5803	130,7
Прямі витрати на оплату праці	9347	26,2	11479	25,6	13098	27,3	3751	140,1
Відрахування на соціальні заходи	2032	5,8	2477	5,5	2787	5,8	755	137,1
Амортизація	1574	4,4	2573	5,7	2465	5,1	891	156,6
Інші операційні витрати	3756	10,5	3864	8,7	4843	10,2	1087	128,9
Разом витрат	35602	100,0	44827	100,0	47889	100,0	12287	134,5

Джерело: розраховано автором за даними форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

Підтвердженням цьому є дані таблиці 3.7, відповідно даних якої в цілому по господарству операційні витрати в розрізі елементів зросли на 12287,0 тис. грн. або на 34,5 % у порівнянні з базисним 2020 роком.

У таблиці 3.5 приведено виробничу собівартість галузі свинарства, вона зросла по живій масі приросту свиней від відгодівлі та нагулу на 49,1 % порівнянні з 2020 роком та склала у звітному році 19653,1 тис. гривень. Аналогічні ситуація спостерігається і в цілому по галузі тваринництва, дані таблиці 3.8.

Найбільшу питома вагу в структурі виробничої собівартості займають прямі матеріальні витрати в середньому за три роки дослідження, вони склали 71,3 відсотки, з них 50 % становлять корма, як власного виробництва, так і покупні.

Таблиця 3.8 - Витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) в тваринництві

Види витрат	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%
Прямі матеріальні витрати усього	14113,2	70,3	22701,6	74,3	21742,8	69,2	7629,6	154,1
корми	10030,4	49,9	16790,6	55,0	15998,8	50,9	5968,4	159,5
із них покупні	4095,3	20,4	7522,9	24,6	6981,4	22,2	2886,1	170,5
інша продукція сільськогосподарства	145,7	0,7	160,8	0,5	257,5	0,8	111,8	176,7
пальне і мастильні матеріали	963,4	4,8	1090,2	3,5	1951,5	6,2	988,1	202,5
електроенергія	589,4	2,9	858,3	2,8	1391,3	4,4	801,9	236,0
запасні частини, ремонтні матеріали	969,1	4,8	1267,8	4,1	821,1	2,6	-148,0	84,72
Прямі витрати на оплату праці	3895,9	19,4	5166,6	16,9	6660,8	21,3	2764,9	171,0
Відрахування на соціальні заходи	846,3	4,2	1090,7	3,6	1394,1	4,4	547,8	164,7
Амортизація	610,4	3,0	787,8	2,5	798,3	2,5	187,9	130,7
Інші прямі витрати	613,9	3,1	791,9	2,5	802,6	2,6	188,7	130,7
Усього витрат	20079,7	100,0	30538,6	100,0	31398,6	100,0	11318,9	*

Джерело: розраховано автором за даними форми 50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств»

Зокрема слід відмітити, що покупні корма займають незначну питому вагу, проте це не дозволяє збалансувати раціон годівлі, що негативно відображається на загальній економічній ефективності галузі свинарства.

Результати досліджень вітчизняних учених доводять, що незбалансованість раціонів знижує середньодобові прирости на 30 -35 %, до 50 % збільшуються витрати кормів на одиницю продукції, і як наслідок, у більшості господарств на 1 кг приросту живої маси витрачають тільки концентратів 8 – 10 кормових одиниць, а живої маси у 100 кг тварини досягають лише за 320 – 360 днів утримання.

Як ми відзначали раніше, у досліджуваному господарстві на корма приходить до 50 відсотків у виробничих витратах, аналогічна ситуація і в цілому по Україні, де корма становлять 57 – 69 %, тому терміново необхідно виявляти резерви підвищення ефективності в кормо виробництві. До них відносять:

- *підвищення урожайності зернофуражних культур;
- *підвищення продуктивності тварин;
- *вибір найбільш ефективних кормових добавок, вітамінних і мінеральних компонентів;
- *використання високопродуктивного обладнання.

Прямі витрати на оплату праці по питомій вазі, в структурі прямих виробничих витрат тваринництва практично не змінилися, а в грошовому еквіваленті спостерігаємо зростання на 2764,9 тис. грн., при цьому відмічаємо що середньорічна кількість працівників господарства залишилася практично за три роки без змін.

Частка оплати праці в структурі виробничих витрат (по Україні в межах 10%, у досліджуємому господарстві - 20%), на нашу думку, є одним із ключових елементів організаційно-економічних відносин сучасного виробництва. При цьому, оплата праці повинна розглядатися, як інструмент мотивації працівників для досягнення високих кінцевих результатів. Дослідження показують, що у виробників продукції свинарства використовуються різні підходи до форм і систем оплати – поєднання оплати праці з колективними формами стимулювання, грошової оплати із натуральною, відрядної з погодинною. Слід зауважити, що всі вони розробляються індивідуально господарством і включають в колективний договір, як основний внутрішній документ суб'єкта. Низький рівень оплати праці

у свинарстві практично не впливає на рівень затрат праці на собівартість свинини, і відповідно на ефективність галузі.

Таким чином, основним інструментом підвищення ефективності продуктивності свинарства, його конкурентоспроможності є науково обґрунтована годівля кормів із забезпеченням кормового балансу. Повнота годівлі в поєднанні із селекційною роботою сприяє зниженню витрат концентрованих кормів на отримання одиниці продукції й отримання до 90,0 % свинини м'ясної кондиції. Розрахунки економічної ефективності свідчать, що виробляти свинину, більш вигідно маючи власну кормову базу, з приготування на місці відповідних комбікормів, обмежуючись лише придбанням різноманітних добавок.

Всі ми добре розуміємо, що значний вплив на рентабельність виробництва й реалізацію продукції свинарства має належна організація збуту, іншими словами закупівельна ціна. Основними каналами реалізації залишається продаж переробним підприємствам і населенню, в рахунок оплати праці, на ринках і через власну торгову мережу. Необхідно відмітити, що рівень закупівельних цін для забезпечення прибутковості галузі свинарства, три-чотири роки назад була близько 3200 грн./ц, то на сьогодні значно вище.

Для м'ясопереробних підприємств, а особливо для населення через торговельні мережі найбільший інтерес становлять свинина м'ясних кондицій, отримана при інтенсивній відгодівлі молодих свиней живою масою 90 – 110 кг у віці 6 -8 місяців. Недарма доступні іноземні публікації зазначають що тривалість відгодівлі повинна становити в межах 133 днів після відлучення від свиноматки.

Така продукція користується попитом у свіжому вигляді населенням, для приготування ковбасних виробів та копченостей.

Найбільш важливим вартісним показником, що характеризує ефективність виробництва продукції свинарства підприємствами корпоративного сектору аграрної економіки держави, навіть в умовах прояву інфляційних процесів, є рівень рентабельності.

Рентабельність – індикатор ефективності використання ресурсів. Регулярний розрахунок рівня рентабельності допомагає вчасно виявити регрес економічної діяльності та скоригувати стратегію.

Господарство «Піщане» за даними розділу 2 має рівень рентабельності в цілому по підприємству у 2022 році 29,2 %, це менше проти базисного року на 3,9 %, у 2021 році він був на рівні 17,8 %. А рентабельність продаж продукції свинарства взагалі становив 45,8 % у звітному 2022 році.

Суттєвий вплив на рівень рентабельності мала і має відсутня дієва державна підтримка, а саме відсутність прозорого механізму її надання. Це впливає на процес модернізації виробничих процесів у свинарських господарствах, особливо у малих та середніх сільськогосподарських підприємствах.

Не менш важливим чинником низької конкурентоспроможності вітчизняних виробників порівняно із закордонними постачальниками свинини є низька ефективність використання довгострокових біологічних активів (основного стада свиней) внаслідок порушення взаємовідносин між племінним та товарним свинарством.

За розрахунками науковців, для підвищення ефективності виробництва свинини необхідно відновити принцип «піраміди» при комплектуванні основного стада тварин товарних ферм і свинокомплексів на принципово новому рівні:

- жорстка вертикальна інтеграція в системі розведення свиней у племінному та товарному свинарстві;
- забезпечення чіткого руху поголів'я племінних тварин за системою: племінне ядро (племінні заводи) – племінні репродуктори (селекційно-гібридні центри) – товарні ферми і комплекси;
- забезпечення науково обґрунтованого співвідношення чисельності маточного поголів'я в системі: племінний завод (не менше 5 % від усього поголів'я свиноматок в країні) – племінний репродуктор (близько 15) – товарні ферми і комплекси (80 %).

3.3 Пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва продукції свинарства

Невідкладним завданням відродження галузі свинарства є підвищення інвестиційної привабливості виробництва свинини сільськогосподарськими товаровиробниками різних організаційно-правових форм і приватних інвесторів з метою подальшого нарощування сировинних можливостей галузі, завантаження наявних виробничих потужностей галузі переробки та збільшення ресурсних можливостей даного сектора агропродовольчого ринку.

Зміни у зовнішньому середовищі суб'єкта господарювання є іманентною рисою сучасної економіки. Їх прояви виражаються через процеси інституціональних перетворень внаслідок модернізації економіки, здійснення інноваційної діяльності підприємств, суттєвих змін ринкової кон'юнктури тощо. При цьому зовнішні зміни в середовищі функціонування підприємства впливають на природу тієї інформації, яка необхідна для ефективного менеджменту на підприємстві.

Управлінський облік є складником процесу управління та надає інформацію важливу для: *визначення стратегії та планування майбутніх операцій підприємства; *контролювання її поточної діяльності; *оптимізація використання ресурсів; *зниження рівня суб'єктивності в процесі прийняття рішень.

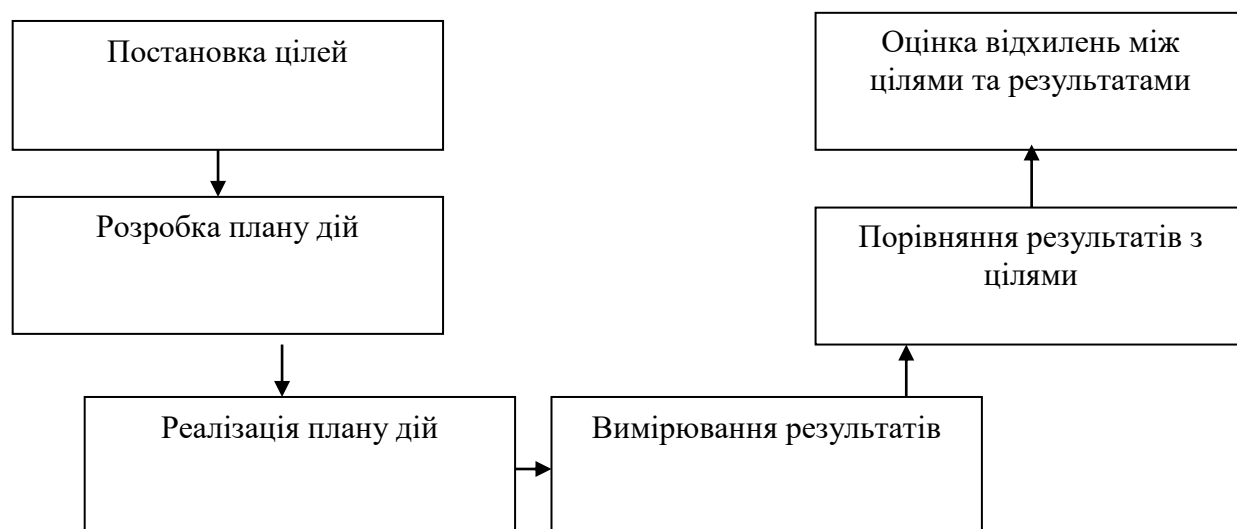

Рисунок 3.3 – Етапи процесу технічного контролю

Джерело: сформовано автором

Роль управлінського обліку обумовлюється використанням двох парадигм:

- 1) парадигми технічного контролю;
- 2) парадигми організаційного контролю

Схема технічного контролю відображена на рисунку 3.3.

З огляду на технічну парадигму, роль системи управлінського обліку – це розробка стандартів та бюджетів і оцінка відмінностей. Беззаперечно, ця парадигма розділяє усталені погляди на організацію і таким чином, незначний імпульс на організаційні зміни. На відміну від неї, парадигма організаційного контролю розглядає організацію як відкриту адаптивну систему.

З цієї точки зору, менеджери покладаються на систему управлінського обліку, щоб визначати та обмінюватися важливою внутрішньою та зовнішньою інформацією, якою потрібно володіти, щоб пристосуватися до зовнішніх змін. Узагальнену схему реалізації такої парадигми представлено на рисунку 3.4.

Рисунок 3.4 – Умови наявності інформаційної системи управління на підприємстві

Джерело: сформовано автором

На нашу думку, основними проблемами управлінського обліку витрат суб'єктів господарювання є:

- організація центру відповідальності витрат, закріплення за ним конкретних завдань і впровадження конкретних фінансових показників для створення ефективної системи внутрішнього контролю їх виконання;
- формування і розвиток системи управління витратами;
- упровадження системи контролю якості продукції (робіт, послуг), а також діяльності у цілому;
- організація обліку витрат не тільки за окремими видами продукції, а й за виробничими процесами.

Основними напрямками вирішення окреслених проблем доцільно виділити такі:

- упровадження інформаційних технологій не лише для оперативної обробки інформації, а й для створення єдиного інформаційного простору з метою комунікації зв'язків між центрами відповідальності (у тому числі центром відповідальності витрат);
- використання сучасної системи управління підприємством, що дасть змогу розширити ринки збуту і, відповідно, збільшити прибуток підприємства;
- стимулювання працівників до навчання та підвищення кваліфікації щодо управлінського обліку;
- контроль над використанням усіх видів ресурсів відповідно до затверджених на підприємстві нормативів та виявлення внутрішньогосподарських резервів забезпечення його фінансової стійкості щодо запобігання негативним наслідкам від здійснення господарської діяльності підприємства.

Інформація про витрати підприємства, яка належно не оформлена, може на деякий час загальмувати процес первинної обробки аналітичної інформації, призвести до помилкової оцінки здійснюваних підприємством господарських процесів, занижити або завищити деякі витрати тощо.

За останній час вартість кормів в Україні істотно зросла. Це стало одним із найбільших викликів для виробників свинини.

Перше, що потрібно зробити для покращення ефективності годівлі, - максимально збільшити споживання корму, щоб свині швидше росли. Адже третину корму, який споживає тварина, вона використовує для підтримання своєї життєдіяльності (таблиця 3.9). Тому чим довше свиню утримуватимуть у приміщенні, тим більше корму буде витрачено на підтримання життєдіяльності, а не на ріст. Іншими словами, чим швидше тварина досягне забійної кондиції і її реалізують на забій, тим менше корму витратять на підтримання її життєдіяльності.

Таблиця 3.9 – Розподіл енергії, отриманої з кормом, організмом свиней

Операція	Приріст, г/доба	Споживання МЕ, мКал/доба
Підтримання життєдіяльності		2,52 (34 %)
Приріст м'язової тканини	138 (16 %)	1,46 (20 %)
Приріст жиру	267 (31 %)	3,36 (46 %)
Разом	862	7,3 (100 %)

Джерело: сформовано автором за даними джерела [6]

Все більше виробників свинини, особливо у США, Нідерландах, Швейцарії та Канаді, де більше різновидів раціонів, переходять на використання у розрахунках показника «чиста енергія». Показник чиста енергія (ЧЕ) враховує енергію, доступну тварині, краще, ніж показники обмінної чи перетравної енергії.

У таблиці 3.10 вказано результати дослідження, де енергетичну цінність кукурудзи прирівняли до ста для порівняння вмісту енергії в інших інгредієнтах за різних систем обрахунку енергії.

Таблиця 3.10 – Порівняння вмісту перетравної (ПЕ), обмінної (ОЕ) та чистої (ЧЕ) енергії в інгредієнтах кормів (- відносно кукурудзи)

Вид корму	ПЕ	ОЕ	ЧЕ
Кукурудза	100	100	100
Соєвий шріт	104	100	76
Пшениця	96	96	94
Горох	96	94	90
Ячмінь	87	88	89
Ріпаковий шріт	86	79	60
Жир	231	234	303

Джерело: сформовано автором за даними джерела [6]

Наприклад, соєвий шріт у системі розрахунку обмінної енергії має таку ж енергетичну цінність, що й кукурудза. При цьому його показник чистої енергії значно нижчий - 76% від 100% кукурудзи. Значить, енергетична цінність соєвого шроту переоцінена. Енергетична цінність пшениці у всіх системах розрахунку енергії майже не відрізняється. Цінність гороху в системі ЧЕ дещо нижча. А от жиру, навпаки, значно вища, порівняно з іншими системами.

Таким чином, показник чистої енергії дозволяє краще оцінити енергетичну цінність інгредієнтів, а отже, скоротити витрати на корми.

Також варто розглянути можливість застосування нових інгредієнтів, з якими ще не працювало підприємство, щоб скоротити витрати. Важливо контролювати якість, ефективно аналізувати раціон, щоб точно розуміти склад поживних речовин. Наприклад, збільшення вмісту сухої післяспиртової барди (DDGS) у раціоні незначно впливає на виробничі показники свиней, однак істотно здешевлює корм у розрахунку на одну голову.

Запропоновані нами заходи, позитивно впливатимуть на підвищення ефективності виробництва продукції свинарства у досліджуваному товаристві.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі узагальнені теоретико-методологічні та практичні аспекти облікового супроводження виробництва продукції та проаналізовано ефективність виробництва продукції свинарства у сільськогосподарському товаристві, розроблені науково-обґрунтовані рекомендації з удосконалення методики та організації обліку та аналізу ефективності виробництва продукції свинарства у СТОВ «Піщане».

За результатами проведених досліджень були сформовані наступні висновки:

1. На нашу думку в залежності від етапів руху (перетворення) ресурсів в процесі операційного циклу, поняття «витрати» набуває різного економічного змісту. Проведені нами дослідження показали, що між бухгалтерським та економічним підходом до визначення витрат існує суттєва відмінність.

Запропоноване нами уточнене в роботі трактування поняття «витрати», що враховує різносторонні аспекти зазначеної категорії, є більш пристосованими для потреб управління, включає в себе компоненти за різних підходів та дає можливість поглибити розуміння терміну.

2. Доведено, що одними з найважливіших передумов розвитку економіки є розробка відповідної законодавчо-правової основи, організація рівноправної діяльності різноманітних видів підприємств, підтримка підприємництва, освоєння ринку на різних рівнях і напрямках.

У формуванні основних правил, способів і прийомів ведення бухгалтерського обліку важливу роль має облікова політика. Вона діє на трьох рівнях: міждержавний, державний, на рівні підприємства. Постає необхідність основні положення щодо її застосування закріпити у внутрішньому нормативному документі шляхом розробки та затвердження Облікової політики підприємства.

3. За даними аналітичного відділу асоціації «Свинарі України», кожен п'ятий виробник свинини в Україні готовий нарощувати виробничий потенціал

або вже втілює проекти, спрямовані на розбудову, реновацію чи оновлення поголів'я. Разом з тим, поки ще зарано говорити про повну компенсацію втрат свинарства через військові дії.

4. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи обране Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Піщане» (ідентифікаційний код юридичної особи 01547031) зареєстроване та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та Статуту підприємства, затвердженого загальними зборами учасників (протокол №1 від 07 липня 2021 року).

В розрізі видів економічної діяльності товариство, відповідно статистичних даних займається: Розведенням свиней та Вирощуванням зернових культур. У звітному 2022 році по КВЕД 01.46 «Розведення свиней» – дохід склав майже 70 відсотків.

Дослідивши організаційну структуру та провівши аналіз показників, які розкривають економічну характеристику СТОВ «Піщане» можна з впевненістю відмітити, що господарство працює стабільно, ефективно і відповідно пересторог в майбутньому не очікується.

5. Відповідно до наказу по товариству №4 г/д «Про облікову політику СТОВ «Піщане» й організацію бухгалтерського обліку» бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією підприємства, яку очолює головний бухгалтер – Інна КОЛЕСНИК.

Товариство застосовує меморіально-ордерну систему обліку. Суть меморіально-ордерної форми обліку, полягає в тому, що на основі перевірених та згрупованих первинних та зведених документів складають меморіальні ордери із зазначенням кореспондуючих рахунків, на яких повинні бути відображені господарські операції.

6. Організація та управління виробництвом на сільськогосподарських підприємствах стануть ефективніше, якщо застосовувати інформаційні новітні технології в сільському господарстві. Впровадження автоматизованих інформаційних систем на підприємстві дозволяє автоматизувати всі види обліку

на підприємстві, здійснювати бізнес-планування в сільському господарстві, оптимізувати всі бізнес процеси.

Найбільш дієвим на сьогодні є прикладне рішення для сільського господарства – «BAS АГРО. ERP» розроблена на базі раніше випущеного продукту «BAS ERP» і містить весь його потужний функціонал як ERP системи. Програмні продукти BAS створені на платформі BAF українськими розробниками, хоча право власності належить польській компанії NetHelp.

7. Підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств є важливою проблемою, від вирішення якого залежить рівень розвитку аграрного сектору економіки держави, продовольчої безпеки та рівня життя населення. Це звичайно в першу чергу стосується однієї із найбільш наукомісткої та високотехнологічної галузі – свинарства.

При дослідженні питань розроблення методики оцінки ефективності функціонування підприємства першочерговим є визначення певних вимог. Вважаємо, що методика оцінки ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства відповідати наступним вимогам:

- *давати об'єктивну кількісну оцінку ефективності функціонування підприємства;

- *враховувати галузеві особливості;

- *мати простий та зрозумілий алгоритм оцінювання.

8. Як показують доступні зарубіжні літературні джерела, за кордоном набув популярності бенчмаркінг - модель безперервного поліпшення процесів, або ще її називають «Цикл Шухарта-Демінга»

Основний принцип бенчмаркінгу – «для того, щоб знайти ефективне рішення в сфері конкуренції, необхідно знати найкращий досвід інших підприємств, які досягли успіху у подібних умовах». В міжнародній практиці на сьогодні функціонує система підтримки підприємств під назвою Agri Benchmark, що базується на бенчмаркінгу.

9. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, зокрема продукції свинарства, є невід'ємною частиною дослідження кваліфікаційної роботи, особливістю якого є наявність труднощів у врахуванні всіх складових та визначенні вектора впливу на досліджувану категорію сільськогосподарських товаровиробників.

Сільськогосподарське підприємство з виробництва продукції свинарства, до яких відноситься об'єкт дослідження є відкритою, динамічною системою, котра включає значну кількість елементів та вирізняється від інших великою кількістю зв'язків між ними та з іншими системами.

Процес виробництва повинен розглядатися в єдності «наука – технологія – управління».

Досліджуване товариство «Піщане» відноситься за обсягом реалізації свинини до 4 групи. В структурі доходу від реалізації в цілому по господарству питома вага по роках становить: 2020 рік – 50,4 % 2021 рік – 74,2 %; 2022 рік – 66,3 %.

При цьому закупівельна ціна сільськогосподарських тварин живих (свині) по роках сформувалася в середньому: 2022 рік – 5089,0 грн.; 2021 рік – 3671,9 грн. 2020 рік – 3638,4 гривень за центнер.

Науково доведено, що економічно доцільним вважається виробництво свинини, коли на 1 ц приросту, витрачається від 6 до 7 кормових одиниць, упродовж відгодівельного періоду (в межах 6 – 7 місяців), а показник живої маси тварини однієї голови досягає за цей період 100 – 110 кг.

Найбільшу питома вагу в структурі виробничої собівартості займають прямі матеріальні витрати в середньому за три роки дослідження, вони склали 71,3 відсотки, з них 50 % становлять корма, як власного виробництва, так і покупні.

Як ми відзначали раніше, у досліджуваному господарстві на корма приходить до 50 відсотків у виробничих витратах, аналогічна ситуація і в цілому по Україні, де корма становлять 57 – 69 %, тому терміново необхідно виявляти резерви підвищення ефективності в кормо виробництві.

Частка оплати праці в структурі виробничих витрат (по Україні в межах 10%, у досліджуваному господарстві - 20%), на нашу думку, є одним із ключових елементів організаційно-економічних відносин сучасного виробництва.

Господарство «Піщане» за даними розділу 2 має рівень рентабельності в цілому по підприємству у 2022 році 29,2 %, це менше проти базисного року на 3,9 %, у 2021 році він був на рівні 17,8 %. А рентабельність продаж продукції свинарства взагалі становив 45,8 % у звітному 2022 році.

10. За останній час вартість кормів в Україні істотно зросла. Це стало одним із найбільших викликів для виробників свинини.

Перше, що потрібно зробити для покращення ефективності годівлі, - максимально збільшити споживання корму, щоб свині швидше росли. Адже третину корму, який споживає тварина, вона використовує для підтримання своєї життєдіяльності.

Все більше виробників свинини, особливо у США, Нідерландах, Швейцарії та Канаді, де більше різновидів раціонів, переходять на використання у розрахунках показника «чиста енергія». Показник чиста енергія (ЧЕ) враховує енергію, доступну тварині, краще, ніж показники обмінної чи перетравної енергії.

Таким чином, показник чистої енергії дозволяє краще оцінити енергетичну цінність інгредієнтів, а отже, скоротити витрати на корми.

Таким чином, завдання, які були поставлені в кваліфікаційній роботі були вирішені, мета роботи досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверчева Н.О., Соляник М.Б., Кушниренко В.Г. Ефективний розвиток свинарства у фермерських господарствах на основі застосування інноваційних підходів до годівлі тварин. *Агросвіт*. 2020. №7. С. 63-70.
2. Баклан Я. Операційна ефективність: як правильно оптимізувати бізнес-процеси компанії. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/19/695184/> (дата звернення 10.11. 2023)
3. Василега С.В., Гордієнко М.І. Сутність та методичні підходи до визначення економічної ефективності виробництва продукції свинарства. /VII Міжнародна науково-практична конференція «SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD» 4-6.05.2023 року. Торонто, Канада. 601 р (Р. 549-553).
4. Василега С.В. Проблемні аспекти ефективності виробництва та реалізації продукції свинарства в умовах військового стану. / *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 16 листопада 2023 р.) / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2023. 395 с. (С. 299-302).
5. Гаврик О.Ю. Методичні підходи до удосконалення управлінського обліку сільськогосподарських підприємствах – виробників продукції свинарства. *Науково-практичний журнал «Економіка та держава»*. Інвестиції: практика та досвід. 2021. №4. С. 36-42. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2021/8.pdf (дата звернення 06.07. 2023)
6. Джон Пейшенс. Стратегії скорочення витрат на корми. 7 порад для підвищення ефективності відгодівлі свиней. *Прибуткове свинарство*. 2021. №2 (62). URL: <http://profisvine.pigua.info/indexukr.php?action=issue&id=65> (дата звернення 10.09. 2023)
7. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-18769> (дата звернення 15.16. 2023)

8. Юрченко О. Наслідки війни: поголів'я свиней. URL: <https://pigua.info/uk/post/naslidki-vijni-pogoliva-svinej> (дата звернення 10.01. 2023)
9. Ібатуллін М. І., Гривківська О.В., Свиноус Н.І. Теоретичні підходи до функціонування ринку продукції свинарства в умовах євроінтеграційних процесів. //Інвестиції: практика та досвід. 2023. №4. С. 32-38.
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291 (у редакції наказу №0779-22 від 29.07.2022 р.). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 24.10. 2023)
11. Кобернюк С.О. Підвищення економічної ефективності виробництва та реалізації свинини: автореф. дис. канд. економ. наук: спец. 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. Дніпро, 2017. 22 с.
12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року №73 (у редакції наказу №0171-23 від 17.02.2023 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 24.10. 2023)
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року №318 (у редакції наказу №1020-20 від 03.11.2020 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 24.10. 2023)
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: наказ Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 року №790 (у редакції наказу №0496-22 від 27.05.2022 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення 24.10. 2023)

15. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів в сільськогосподарських підприємствах: наказ Міністерства аграрної політики України №73 від 21.02.2008 року./ Міністерство аграрної політики України. URL: <https://agro.vobu.ua/1306> (дата звернення 14.07. 2023)

16. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України №132 від 18.05.2001 року (редакція станом на 31.10.2005 року). /Міністерство аграрної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (дата звернення 14.08. 2023)

17. Методика проведення розрахунків основних показників обсягів виробництва продукції тваринництва у господарствах усіх категорій: наказ Державного комітету статистики України №270 від 5 серпня 2008 року. /Державний комітет статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2008/270/metod.htm (дата звернення 21.09. 2023)

18. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2006 року №1315 (у редакції наказу №1192201-13 від 30 грудня 2013 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06#Text> (дата звернення 04.07. 2023)

19. Перерва П.Г., Кравчук А.В. Ефективність, як економічна категорія. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Економічні науки»*. 2018. №15(1291). С. 137-143.

20. Практична реалізація існуючих та удосконалених технологій виробництва продукції свинарства : монографія / М. Г. Повод, В. Я. Лихач, А. В. Лихач, Д. М. Оборонько. Миколаїв: Іліон, 2022. 375 с., 88 табл., 84 рис.

21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року №996-XIV (у редакції Закону №2435-IX від 10.08.2022 року). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>(дата звернення 18.10. 2023)

22. Податковий Кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року №2755-VI (у редакції Законів №3303-IX, 3325-IX від 03.09.2023 р.). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 16.08. 2023)

23. Степасюк Л. М. Виробництво свинини в Україні: виклики сьогодення.// *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Випуск 27, частина 2. С. 67-71. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/27_2_2019ua/14.pdf (дата звернення 16.08. 2023)

24. Скрипник М.І. Організація обліку витрат у розрізі центрів витрат та центрів відповідальності. Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. 2020. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/organizaciya-obliku-vitrat-u-rozrizi-centriv-vitrat-ta-centriv-vidpo-vidalnosti.html> (дата звернення 26.10. 2023)

25. Шкуліпа Л.В. Розвиток бухгалтерського обліку у вимірі міжнародних стандартів фінансової звітності та інноваційних технологій: методологія та практика: монографія. Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В., ТПК «Орхідея», 2020. 616 с. URL: https://magazine.faaf.org.ua/images/stories/juk/shkulipa_monogr_2020.pdf (дата звернення 26.10. 2023)

26. Varchenko, O., Svynous, I., Grynchuk, Y., Tkachenko, K., Shust, O. The strategy of developing agricultural supply chain in terms of food security in Ukraine *International Journal of Supply Chain Management*, 2018. 7(5), P. 657-666

27. Coelli T. J. A guide to DEAP version 2.1: a data envelopment analysis (computer) program. URL: www.une.edu.au/econometrics/cepa.htm (дата звернення 14.08. 2023)

28. International Financial Reporting Standards. URL: <http://buchuchet.uabs.sumdu.edu.ua/ua/component/zoo/item/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnostiinternational-financial-reporting-standards> (дата звернення 16.07. 2023)

29. Povod M., Mykhalko O. The Sows productivity and annual dynamics of piglet growth depending on the design features of the microclimate system. *Tehnologîâ*

virobnictva ì pererobki produktiv tvarinnictva. May 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/343552877_The_Sows_productivity_and_annual_dynamics_of_piglet_growthDepending_on_the_design_features_of_the_microclimate_system (дата звернення 26.08. 2023)

30. Samarakone T. S., Gonyou H. W. Productivity and aggression at grouping of grower-finisher pigs in large groups // Canadian Journal animal Science, 2008. 88. 1. P. 9-17.

31. Podolianchuk O. Accounting and taxation of calculations on current payments to employees. Theoretical and practical aspects of the development of the European Research Area: monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2020. P. 220-246.

ДОДАТКИ